

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA
EVROPSKÉ UNIE**

Autor práce: Renata Batíková

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinované studium

Vedoucí práce: Ing. Jiří Dušek

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Ing. Jiřímu Duškovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	7
2 EXKURZ DO HISTORIE SZBO, EBOP, NATO, OSN, OBSE	8
2.1 Počátky společné zahraniční a bezpečnostní politiky	8
2.2 Evropská bezpečnost a obranná politika	10
2.2.1 Petersberské úkoly	11
2.2.2 Evropská obranná agentura	12
2.2.3 Bojová uskupení „battle groups“	12
2.3 NATO	13
2.4 OSN	15
2.4.1 Rada bezpečnosti	16
2.5 Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.....	17
3 ROZHODOVACÍ ORGÁNY EU V RÁMCI SZBP	18
3.1 Evropská rada	18
3.2 Rada Evropské unie.....	18
3.3 Evropská komise	18
3.4 Politický a bezpečnostní výbor	19
3.5 Vysoký zástupce pro SZBP	19
4 NÁSTROJE, ZÁSADY, CÍLE A FINANCOVÁNÍ SZBP	20
4.1 Nástroje SZBP	20
4.2 Zásady a cíle SZBP.....	21
4.3 Financování SZBP	22
5 EVROPSKÁ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE	24
6 KLÍČOVÉ BEZPEČNOSTNÍ HROZBY	26
6.1 Terorismus.....	26
6.1.1 Vývojové etapy terorismu	26
6.1.2 Koncepce EU proti mezinárodnímu a globálnímu terorismu	28
6.1.3 Koncepce USA proti mezinárodnímu a globálnímu terorismu	29
6.2 Šíření zbraní hromadného ničení	30
7 SPOLUPRÁCE EU V OBLASTI SZBP S MEZINÁRODNÍMI ORGANIZACEMI	33

7.1 EU-OSN	33
7.2 EU-NATO	34
7.2.1 Bezpečnostní dohoda „Berlín+“	34
7.3 EU-OBSE	35
8 SPOLUPRÁCE EU V OBLASTI SZBP SE STRATEGICKÝMI PARTNERY ..	36
8.1 EU-USA.....	36
8.2 EU-RUSKO	37
8.3 EU-ČÍNA.....	38
9 VOJENSKÉ A HUMANITÁRNÍ OPERACE POD VEDENÍM EU	39
9.1 Operace Concordia	39
9.2 Operace Artemis.....	39
9.3 Operace Eufor Althea.....	40
9.4 Operace Eufor RD Congo	41
9.5 Mise Eujust Themis.....	41
9.6 Mise Eujust Lex.....	41
9.7 Mise Eulex Kosovo	42
10 POLICEJNÍ OPERACE POD VEDENÍM EU	43
10.1 Mise EUPM	43
10.2 Mise Proxima	43
10.3 Mise Eupol Kinshasa.....	43
10.4 Mise Eupol Copps	44
10.5 Mise Eupol Afghanistan	44
11 NÁMOŘNÍ OPERACE POD VEDENÍM EU	45
11.1. Operace Atalanta	45
12 ČESKÁ REPUBLIKA A SZBP.....	46
ZÁVĚR.....	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
Literární zdroje	50
Elektronické zdroje	52
SEZNAM ZKRATEK.....	55
ABSTRAKT	56
ABSTRACT	57

ÚVOD

Vznik Evropské unie zahájil nové období míru a stability, které nemělo v historii Evropy obdobu. Vybudováním úzkých vazeb a vzájemné závislosti EU znemožnila vznik jakékoli další velké evropské války.¹

Evropská unie se neustále rozšiřuje, a proto bude muset převzít větší díl odpovědnosti za vývoj ve světě. Posílení důvěryhodnosti společné zahraniční a bezpečnostní politiky je nevyhnutelné. Současné bezpečnostní hrozby jsou celosvětové a vzájemně spolu souvisejí. Evropská unie těmto hrozbám nemůže čelit sama. Důležitým prvkem je jistě mezinárodní spolupráce např. s NATO, která je zaměřena na oblast vojenských kapacit nebo na nešíření zbraní hromadného ničení. Je nutné pokračovat v projektu evropských bezpečnostních sil a současně rozvíjet spolupráci i s jinými subjekty.

I přes různé názory, které panují mezi jednotlivými členskými státy Evropské unie, existuje shoda vytvořit takové nástroje společné zahraniční a bezpečnostní politiky, které umožňují pružněji reagovat na rizika a jiné hrozby, jimž musí Evropská unie čelit. V Evropě by měli všichni přemýšlet již nyní o tom, jak utvářet transatlantické vztahy v nových podmínkách tak, aby USA zůstaly v Evropě i nadále zaangažované.

¹ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 2. ISBN 92-79-03855-9.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je přiblížit činnosti Evropské unie v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky, prostřednictvím které je podporována mezinárodní bezpečnost, demokracie, právní stát a dodržování lidských práv. Dalším cílem je upozornit na klíčové bezpečnostní hrozby, jakými jsou především terorismus a šíření zbraní hromadného ničení a potvrdit skutečnost, že spolupráce s mezinárodními organizacemi a strategickými partnery je v boji proti těmto hrozbám nezbytná. Cílem bakalářské práce je rovněž znázornit, v jakých vojenských, policejních a námořních operacích se Evropská unie angažovala v minulosti a v jakých figuruje nyní.

Pro potřeby dosažení cílů je tato práce rozdělena do několika částí. V první části je pomocí historického přístupu popsána společná zahraniční a bezpečnostní politika a organizace, které se na jejím vytváření podílejí. V druhé části jsou konkretizovány klíčové bezpečnostní hrozby, které jsou součástí Evropské bezpečnostní strategie. Třetí část se zaměřena na spolupráci Evropské unie jak s mezinárodními organizacemi, tak se strategickými partnery. Čtvrtá část je věnována vojenským, policejním a námořním operacím, které byly nebo jsou Evropskou unií realizovány.

Při zpracování této práce bude použita literatura, která se zabývá výše uvedenou problematikou. Nepřeberné množství informací, je taktéž uvedeno na webových stránkách Evropské unie, Rady Evropské unie a Evropské komise. Další hlavní elektronické zdroje, které budou v práci použity, jsou webové stránky Ministerstva obrany ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR.

2 EXKURZ DO HISTORIE SZBO, EBOP, NATO, OSN, OBSE

2.1 Počátky společné zahraniční a bezpečnostní politiky

Od podpisu Maastrichtské smlouvy se oblasti politické činnosti Evropské unie (EU) dělí do tzv. tří pilířů. Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZPB) tvoří druhý pilíř EU. Právním základem SZPB je hlava V Smlouvy o EU. Druhý pilíř EU má mezivládní charakter, rozhodovací i výkonné pravomoci zůstávají v rukou členských zemí a o většině záležitostí se rozhoduje jednomyslně.² Podpisu této smlouvy předcházely tyto události:

Smlouva z Dunkerque, která byla uzavřena v březnu 1947 mezi Francií a Velkou Británií, zajišťovala přímou účast Velké Británie na bezpečnosti západní Evropy. Zároveň byla zaměřena proti možné obnově německého militarismu jako hrozbě pro evropskou bezpečnost. V roce 1948 byla podepsána tzv. Bruselská smlouva, která zahrnovala navíc země Beneluxu a připomínala základní hodnoty, jako jsou lidská práva a svobody i demokratické principy, které měly být spoluprací chráněny a deklarovala závazek poskytnout veškerou vojenskou i jinou pomoc v případě ozbrojeného útoku proti kterémukoli ze signatářů. Poprvé se začalo vytvářet určité jádro těsnější spolupráce v západní Evropě.

Bruselský pakt, jak začalo být toto volné uskupení nazýváno, se ukázal jako nepostačující, neboť bylo zřejmé, že bezpečnost západní Evropy není možná bez přímého zapojení USA.

Počátek válečného konfliktu na Korejském poloostrově, úspěšná zkouška atomové bomby v SSSR a úplné převzetí moci komunisty v Číně, byly pro USA i mnohé evropské státy natolik zásadní, že za prioritu pro bezpečnost západní Evropy označovaly vyzbrojení Německa. Francie si začala uvědomovat, že Německo by se tak stalo plně suverénní a až příliš silné. Vláda R. Plevena v říjnu 1950 vystoupila s plánem Evropského obranného společenství, které by zamezilo Německu samostatně disponovat svojí armádou, neboť neumožňovalo vytvoření německého generálního štábu ani ministerstva obrany. Zapojení Německa do evropské bezpečnosti a obrany bylo vyřešeno podpisem Pařížských dohod v říjnu 1954.

² DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. 1. vydání České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. s. 200-202. ISBN 978-80-86708-32-4.

V roce 1954 byla francouzským Národním shromážděním „shozena“ Smlouva o založení Evropského obranného společenství z jednacího stolu a tím byla odložena i myšlenka Evropského politického společenství.

Otázky týkající se zahraničně politických vztahů byly opět otevřeny koncem šedesátých let. Evropská politická spolupráce (EPS), se stala prvním mechanismem pro vzájemnou informovanost, vedení politického dialogu s cílem lepšího vzájemného porozumění o mezinárodních problémech a pro posilování solidarity mezi státy. Členské státy měly v rámci EPS přijímat společná rozhodnutí, přičemž se předpokládala možnost společných akcí. EPS nebyla vytvořena, aby řešila významné mezinárodní problémy jménem Evropy, ale nejprve spíše měla zabránit tomu, aby mezinárodní problémy narušovaly spolupráci mezi členskými státy.

Jednotným evropským aktem z roku 1986 byly členské státy vyzvány k formulování a provádění evropské zahraniční politiky, přičemž se měly vzájemně informovat a radit o jakýchkoli zahraničně-politických záležitostech obecného zájmu.

Západoevropské státy byly schopny se shodnout na obecných charakteristikách přístupu k zahraničně-politickým problémům, avšak větší efektivitě EPS bránilo mimo jiné i to, že většinu specifických oblastí zahraniční politiky si státy chtěly ponechat ve své působnosti. Úvahy o obranných aspektech nebo vojenských otázkách byly vědomě po celou dobu fungování EPS drženy mimo rámec diskuse.³

Jak EU rostla a vstupovala do nových oblastí politiky, zintenzivnila své úsilí o to, aby v oblasti mezinárodní diplomacie a bezpečnosti hrála úlohu, která by lépe odrážela její hospodářskou sílu.

V rámci Maastrichtské smlouvy z roku 1992 začala EU rozvíjet SZBP, která umožňuje podniknout společnou akci, když jsou zájmy Unie jako celku v sázce. Důležitým aspektem SZBP se stává obrana, protože se EU snaží podporovat a udržovat stabilitu na celém světě.

Zásada SZBP byla formálně schválena v Maastrichtské smlouvě v roce 1992. Tato smlouva, definovala druhy diplomatických a politických opatření, která musí EU podniknout při prevenci a řešení konfliktů.⁴

³ PELTRÁM, A. *Evropská integrace a Česká republika*. 1. vydání Praha : Grada Publishing, 2009. s. 77-89. ISBN 978-80-247-2849-0.

⁴ *EU ve světě, Zahraniční politika Evropské unie*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 11. ISBN 978-92-79-06077-9.

2.2 Evropská bezpečnost a obranná politika

Myšlenka „evropské armády“ není nikterak nová. Částečně ji naplnila tzv. Západoevropská unie (ZEU). V roce 1994 byl schválen koncept Evropské bezpečnostní a obranné iniciativy v rámci NATO, tzv. Evropský pilíř NATO. Na základě tohoto konceptu byly ustanoveny evropské jednotky pod velením NATO v Evropě.

ZEU však byla v roce 1999 Amsterodamskou smlouvou integrována do EU, která již 4. prosince 1998 v podobě společného francouzsko-britského prohlášení ze St. Malo spustila projekt Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP). Tím, že vytváří autonomní vojenské kapacity v rámci Unie, rozšiřuje samotnou evropskou integraci a SZBP rovněž o vojenskou dimenzi. EBOP vytváří rámec pro společnou obrannou politiku, ze které by v případě mohla vzejít skutečná kolektivní obrana. EBOP, jejíž cíle jsou obsažené ve Smlouvě o EU a byly blíže definovány v Evropské bezpečnostní strategii, kloubí vztahy Evropské unie s NATO a OSN.⁵

EBOP je neustále rozvíjena a přizpůsobována stále složitějšímu globálnímu prostředí. Vedle postupného rozmístění 22 misí a operací EBOP na třech kontinentech napříč celým spektrem úloh v oblasti předcházení konfliktům, řešení krizí a budování míru po skončení konfliktů, provedla Rada ministrů reformu struktur EU, rozvíjela a zlepšovala svoji schopnost plánovat, zdokonalovat své schopnosti v oblasti krizí a rychlé reakce a prohloubila spolupráci s klíčovými partnery a přispívajícími třetími státy.⁶

EBOP naznačuje velký potenciál a ambice Evropy hrát v mezinárodní politice významnou roli. EU chce jejím prostřednictvím rozvíjet své kompetence na poli krizového managementu a prevence konfliktů. Řešení krizí a konfliktů formou humanitárních zásahů a záchranných akcí, opatření k zachování míru a bojových nasazení je její prioritou.⁷

⁵ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání Praha : Linde Praha, 2006. s. 338-342. ISBN 80-7201-615-6.

⁶ *Deset let EBOP - výzvy a příležitosti* [online]. Brusel : Rada Evropské unie, 2010. [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/111889.pdf>.

⁷ ERFRIED, A., LARISCHOVÁ, K., ROUČEK, L. *Evropské odpovědi na globální výzvy 21. století*. Praha : Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., 2009. s. 16. ISBN 978-80-254-4073-5.

2.2.1 Petersberské úkoly

Petersberské úkoly byly schváleny na ministerské konferenci ZEU, která se konala v červnu 1992 v hotelu Petersberg nedaleko Bonnu. Při této příležitosti deklarovaly členské státy ZEU svou připravenost poskytnout vojenské jednotky z celého spektra svých konvenčních ozbrojených sil pro vojenské úkoly, které jsou prováděny pod vedením ZEU. Kromě příspěvku ke společné obraně v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy a s článkem V novelizované Bruselské smlouvy mohou být vojenské jednotky členských států ZEU použity k následujícím typům vojenských úkolů:

- humanitární a záchranné akce;
- akce k udržení míru;
- akce bojových jednotek v krizových situacích, včetně prosazování míru.

Tyto úkoly jsou stanoveny v článku 42 Smlouvy o Evropské unii a tvoří nedílnou součást EBOP.⁸

Přijetím Lisabonské smlouvy bylo učiněno jen několik málo změn. Smlouva například precizněji definuje spektrum úkolů misí EU, aniž by se vracela k pojmu „Petersberg“. Mise EU, v nichž bude moci být využito civilních a vojenských prostředků, podle ní zahrnují společná demilitarizační opatření, humanitární úkoly a záchranné akce, vojenské poradenství a podporu, předcházení konfliktům včetně opatření na udržení míru, bojové akce v rámci řešení krizí, včetně opatření na podporu míru a operací za účelem stabilizace situace po konfliktech a potírání terorismu.⁹

⁸ *Petersberské úkoly* [online]. Brusel : Evropská komise, 2009. [cit. 2010-03-06]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_86_cs.htm>.

⁹ ERFRIED, A., LARISCHOVÁ, K., ROUČEK, L. *Evropské odpovědi na globální výzvy 21. století*. Praha : Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., 2009. s. 94. ISBN 978-80-254-4073-5.

2.2.2 Evropská obranná agentura

Evropská bezpečnostní strategie (ESS) označila zřízení obranné agentury za důležitý prvek na cestě k dosažení pružnějších a výkonnějších evropských vojenských zdrojů. Evropská obranná agentura (EDA) byla zřízena Evropskou radou 12.7.2004. EDA byla vytvořena jako mezivládní agentura, která má podporovat Radu a členské státy v jejich úsilí o zlepšení obranných schopností EU zejména v oblasti řešení krizí, podporovat spolupráci EU v oblasti vyzbrojování, posilování evropské obranné průmyslové a technologické základny a vytváření konkurenceschopného evropského trhu s vojenským materiálem. Mezi další cíle patří také podporovat výzkum s cílem posílení průmyslového a technologického potenciálu Evropy v oblasti obrany. Zřízení této agentury by mělo přispět k provádění SZBP, zejména EBOP.

V rámci jednotného institucionálního rámce EU je EDA podřízena Radě EU a působí pod jejím politickým dohledem, podává jí pravidelné zprávy a dostává od ní pravidelné pokyny. Vrcholným výkonným orgánem EDA je Řídící výbor, který je složen z ministrů obrany členských států (všech členských států kromě Dánska, které se dle článku 5 Protokolu o postavení Dánska, který je součástí Smlouvy o EU, neúčastní vypracování a provádění těch rozhodnutí a činností Unie, které mají vliv na obranu).¹⁰

2.2.3 Bojová uskupení „battle groups“

Od roku 2007 probíhá vytváření bojových skupin (battle groups). Tato uskupení můžeme nazvat tzv. skutečnými „svaly“ EBOP. Každé uskupení tvoří 1500 vojáků, včetně příslušné bojové a logistické podpory a prvků strategické přepravy. Jedná se o vojensky efektivní soubor sil schopný jak samostatných operací, tak může hrát úlohu vstupních sil v počáteční fázi větší operace. Na vytvoření jednotlivých skupin se budou podílet členské státy, které jsou mimo jiné také dodavateli vojáků. Bojová uskupení mají být určena zejména v rámci operací vykonávaných na žádost OSN.

Uskupení bude schopno samostatného rychlého nasazení do 10 dnů od rozhodnutí Rady EU a má se udržet po dobu 30 dnů s možností prodloužení lhůty až na 120 dnů.¹¹

¹⁰ *Společná akce Rady o zřízení Evropské obranné agentury* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2004/l_245/l_24520040717cs00170028.pdf>.

¹¹ PELTRÁM, A. *Evropská integrace a Česká republika*. 1. vydání Praha : Grada Publishing, 2009. s. 110-111. ISBN 978-80-247-2849-0.

2.3 NATO

NATO je hlavní vojensko-politické seskupení spojující státy Evropy a Severní Ameriky. Základním dokumentem Aliance je Severoatlantická smlouva, která byla podepsaná 4. dubna 1949 ve Washingtonu. Spojila deset evropských a dva severoamerické státy za účelem vzájemné spolupráce a obraně na základě dobrovolnosti.

Severoatlantická aliance byla založena na základě smlouvy mezi členskými státy, svobodně uzavřené každým z nich po veřejné diskusi a řádném projednání v parlamentu. Smlouva potvrzuje jejich individuální práva, jakož i jejich mezinárodní závazky v souladu s Chartou OSN. Ukládá všem členským státům sdílet rizika a povinnosti, jakož i výhody kolektivní bezpečnosti a vyžaduje od každého z nich závazek nevstupovat v žádné jiné mezinárodní ujednání, jež by mohlo být v rozporu se smlouvou.¹²

V období studené války byla Severoatlantická aliance příkladem mezinárodní organizace, která se snažila posílit schopnost členských států ke kolektivní obraně. Severoatlantická aliance hrála v období studené války významnou roli. Garantovala vojenskou bezpečnost svých členů a vytvářela vojenské protiváhy Sovětskému svazu.

Po vnitřním zhroucení socialistických států na přelomu 80. - 90. let minulého století se zcela logicky otevřela otázka další budoucnosti Severoatlantické aliance. Velké naděje byly vkládány do Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, která byla mnohými vnímána jako vhodná náhrada za zastaralé NATO. NATO se muselo adaptovat na podmínky nového mezinárodního bezpečnostního prostředí. Za počátek permanentního adaptačního procesu NATO je nutné považovat přijetí Londýnské deklarace z roku 1990, která rovněž deklarovala snížení rizika vojenského útoku ze strany SSSR. V listopadu roku 1991 schválili nejvyšší představitelé vlád členských zemí v Římě novou strategickou koncepci NATO, která byla zaměřena na velmi široké pojetí bezpečnosti a na udržování schopnosti použít v případě ohrožení mechanismy kolektivní obrany. Celkovým smyslem bylo zabránit vzniku krizí a v případě, že to nebude z různých důvodů možné, docílit jejich mírového řešení. Své hlavní úkoly v novém mezinárodním bezpečnostním prostředí definovalo NATO následujícím způsobem:

¹² *Vznik NATO* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí, 2010. [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/na_summit.asp?y=na_summit/vzniknato.htm>.

- vytvářet prostor pro budování stabilního bezpečnostního prostředí v Evropě, který je založen na principech demokracie a mírového řešení konfliktů,
- sloužit jako transatlantické fórum pro konzultaci bezpečnostních problémů,
- odvrátit nebezpečí v případě agrese vůči členským státům a
- zachovávat strategickou rovnováhu v Evropě.

Rozpadem SSSR ztratil význam klíčový úkol NATO, který byl implementován také do strategické koncepce v roce 1991, a to udržovat rovnováhu sil. Také alianční politika v podobě provádění různých typů vojenských operací neodpovídala představám členských států NATO z roku 1991 o hlavních úkolech aliance. Na svém summitu v Madridu roku 1997 deklarovala Severoatlantická aliance nutnost změnit strategickou koncepci. Zde probíhala jak politická, tak odborná diskuse o dalším směřování Severoatlantické aliance. Diskutovalo se zejména o těchto změnách:

- strategická koncepce NATO se musí zabývat evropskou bezpečnostní agendou a nikoli regiony, jako je severní Afrika nebo Perský záliv. Nicméně je nutné věnovat jim pozornost,
- nahrazení tradičního úkolu Severoatlantické aliance v podobě udržování strategické rovnováhy větším důrazem na provádění různých typů vojenských operací a poskytování potřebných vojenských kapacit dalším bezpečnostním organizacím, zejména OSN, OBSE a ZEU. Nová politická strategie by také měla obsahovat směrnice pro rozvoj ozbrojených sil a členských států tak, aby disponibilní vojenské kapacity byly v souladu s úkoly NATO.

Severoatlantická aliance zdůraznila potřebu zohledňovat ve své strategické koncepci globální rámec a došla k závěru, že hrozba vojenské agrese proti členským státům NATO je v současnosti málo pravděpodobná a že pokud se objeví, pak spíše v dlouhodobém výhledu. Za hlavní bezpečnostní problémy je považován mezinárodní terorismus, šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů, nestability šířící se ze zhroutených nebo hroučících se států a šíření pokročilých zbrojních technologií.¹³

¹³ KŘÍŽ, Z. *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí*. 1. vydání Brno : Masarykova univerzita, 2006. s. 9-29. ISBN 80-210-4218-4.

2.4 OSN

Organizace spojených národů (OSN) byla založena 26. června 1945 v San Franciscu, na základě podpisu Charty OSN (Charta OSN je ustavující dokument, který stanovuje práva a povinnosti členských států a stanoví orgány a postupy fungování OSN). Oficiálně vznikla OSN 24. října 1945, kdy byla Charta ratifikována Čínou, Francií, Sovětským svazem, USA, Velkou Británií a většinou ostatních signatářských zemí OSN. Nahradila Společnost národů, které se nepodařilo zabránit vypuknutí druhé světové války.

Jedním z hlavních úkolů OSN je udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Od svého vzniku již mnohokrát pomohla zabránit tomu, aby spory přerostly ve válečné konflikty, a přesvědčila zneprátelené strany, aby daly přednost jednacímu stolu před zbraněmi. Za stěžejní předpoklad zachování míru a bezpečnosti ve světě, považuje OSN všestranné odzbrojení, omezení a následně odstranění jaderných a chemických zbraní. Tragické události z 11 září 2001 ve Spojených státech jasně ukázaly, jaké nebezpečí představují zbraně hromadného ničení. Na základě této skutečnosti, přijalo Valné shromáždění na svém 57. zasedání v roce 2002 vůbec první rezoluci o opatřeních, která mají teroristům zabránit v přístupu ke zbraním hromadného ničení a jejich nosičům.¹⁴

Na základě rezoluce „Sjednocení pro mír“, se v rámci systému OSN postupně vyvinul široký přístup zahrnující tzv. opatření k udržení míru. Nejvýznamnějším opatřením k udržení míru se staly tzv. peacekeepingové operace. Tyto operace zásadně nemají donucovací charakter a jsou založeny na nominálním konsenzu stran sporu. Při těchto operacích jsou na krizové místo vyslány mírové síly OSN, tzv. modré přilby, nebo pozorovací mise OSN. Od roku 1964, pod vlivem sporných a tragických výsledků vyslání mírových sil do Konga, podléhá vyslání peacekeepingových misí schválení Rady bezpečnosti.

Činnost OSN není omezena pouze na oblast zajištění míru a bezpečnosti. Od svého vzniku se OSN soustředí také na technickou, ekonomickou, rozvojovou, sociální, kulturní i environmentální oblast.¹⁵

¹⁴ *Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů.* Praha : Informační centrum OSN, 2005. s. 3-70. ISBN 80-86348-02-4.

¹⁵ WAISOVÁ, Š. *Úvod do studia mezinárodních vztahů.* 3. rozšířené vydání Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 171-175. ISBN 978-80-7380-177-9.

2.4.1 Rada bezpečnosti

Charta OSN přisuzuje Radě bezpečnosti hlavní zodpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Mezi její funkce a pravomoci patří např.:

- udržovat mezinárodní mír a bezpečnost v souladu se zásadami a cíli OSN,
- formulovat plány na vytvoření systému omezení zbrojení,
- vyzývat strany konfliktu, aby vzájemné spory řešily mírovou cestou,
- zabývat se konflikty a situacemi, jež by mohly vést k mezinárodnímu napětí, a doporučovat způsoby řešení těchto sporů či podmínky pro uzavření dohody,
- schvalovat použití síly v zájmu udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, apod.

Rada bezpečnosti také vysílá vojenské pozorovatele a mírové jednotky OSN, jejichž posláním je zklidnit napětí v problematických oblastech, oddělit od sebe nepřátelské strany a vytvořit atmosféru, v níž by bylo možno usilovat o mírové urovnání.¹⁶

¹⁶ *Fakta a čísla OSN, Základní údaje o Organizaci spojených národů.* Praha : Informační centrum OSN, 2005. s. 3-70. ISBN: 80-86348-02-4.

2.5 Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) je největší regionální mezivládní organizací na světě. Sdružuje 55 účastnických států Evropy, Střední Asie a Severní Ameriky. Původně Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, byla založena podpisem Helsinského závěrečného dokumentu v roce 1975. Aktivity OBSE se soustřeďují do třech oblastí: politicko-bezpečnostní, ekonomicko-environmentální a lidsko-právní. V oblasti politicko-bezpečnostní je činnost OBSE zaměřena především na podporu a rozvoj plně demokratické společnosti spolupráce mezi členskými zeměmi, prevenci lokálních konfliktů a včasné varování, obnovování stability a míru ve válečných oblastech a prosazování kooperativní bezpečnosti. Tyto aktivity jsou realizovány většinou prostřednictvím polních misí a regionálních center, např. kontrolou zbrojení, preventivní diplomacií, zvyšování bezpečnosti, zlepšování vztahů mezi zneprátelenými skupinami, monitoring lidských práv, demokracie a voleb, a další.

Jedním ze základních dokumentů OBSE je Charta evropské bezpečnosti, která byla podepsána během summitu OBSE v Istanbulu v roce 1999. Charta rozšiřuje kapacity OBSE v oblasti předcházení konfliktům a post-konfliktní rehabilitace.

Jedním z klíčových cílů OBSE je podíl na udržení mezinárodní (evropské) bezpečnosti posilováním přátelských a mírových vztahů mezi členskými zeměmi. K dosažení tohoto cíle přijala OBSE, v oblasti bezpečnostní a vojensko-politické, Kodex chování v oblasti vojensko-politických aspektů bezpečnosti.

OBSE představuje jedinečnou multilaterální platformu pro spolupráci, čímž vytváří předpoklady pro další posilování mezinárodní bezpečnosti, stability a spolupráce.¹⁷

¹⁷ BALABÁN, M., DUCHEK, J., STEJSKAL, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha : Karolinum, 2007. s. 222-227. ISBN 978-80-246-1440-3.

3 ROZHODOVACÍ ORGÁNY EU V RÁMCI SZBP

3.1 Evropská rada

Evropská rada je hlavním politickým orgánem EU, tvořeným hlavami států, vlád členských zemí a předsedou Evropské komise. Evropská rada je přímo zodpovědná za oblast SZPB, navrhuje opatření týkající se této oblasti, vymezuje zásady a obecné směry SZBP, včetně záležitostí, které mají dopad na obranu, avšak její deklarace a směrnice nejsou pro členské státy nikterak právně závazné. Dávat podněty pro rozvoj Unie a vymezovat její obecné politické směry je klíčovým úkolem Evropské rady. Přináší také řadu iniciativ k úpravě zakládajících smluv, prohlášení týkajících se vnějších vztahů EU a SZBP EU.¹⁸

3.2 Rada Evropské unie

Rada EU se skládá z jednoho zástupce každého členského státu na ministerské úrovni, zmocněného zavazovat vládu tohoto členského státu. Na základě obecných směrů vymezených Evropskou radou přijímá Rada rozhodnutí nezbytná pro vymezení a provádění SZBP. Doporučuje Evropské radě společné strategie a uskutečňuje je zejména přijímáním společných akcí a zaujímáním společných postojů. Rada zajišťuje jednotu, soudržnost a účinnost postupu Unie. Členské státy se v rámci Rady navzájem informují a konzultují o všech záležitostech SZBP obecného zájmu, aby prostřednictvím sladované činnosti zajistily co nejefektivnější uplatňování vlivu Unie.¹⁹

3.3 Evropská komise

„Podle čl. 27 Smlouvy o EU je Evropská komise plně zapojena do prací v oblasti SZBP. Spolu s členskými státy se podílí na předkládání návrhů k rozhodnutí Radě EU. Spolu s Radou Komise zajišťuje koherenci mezi jednotlivými pilíři.“

Zahraničněpolitická agenda Komise byla v rámci organizačních změn uvnitř klíčových evropských institucí rozdělena zejména mezi komisaře pro vnější vztahy a komisaře pro rozšíření.²⁰

¹⁸ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. 1. vydání České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. s. 120-121. ISBN 978-80-86708-32-4.

¹⁹ *Amsterodamská smlouva* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>>.

²⁰ *Společná zahraniční a bezpečnostní politika* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://library.muni.cz/EU/html/22.htm>>.

3.4 Politický a bezpečnostní výbor

Politický a bezpečnostní výbor (PBV) nahrazuje bývalý Politický výbor. PBV sleduje mezinárodní vývoj ve sféře SZBP, podílí se na stanovení politiky a sleduje její uplatňování. Je zaštitěn autoritou Evropské rady a odpovídá za politickou kontrolu a strategické vedení operací na řešení krizí. Skládá se především z představitelů jednotlivých států a působí v samotném středu krizových operací. Na hladkém fungování PBV se podílí Politicko-vojenská skupina, Výbor pro civilní aspekty řešení krizí, Vojenský výbor (EUMC) a Vojenský štáb (EUMS).²¹

3.5 Vysoký zástupce pro SZBP

Podle smlouvy o založení ES je Radě EU nápomocen generální sekretariát pod vedením generálního tajemníka, vysokého zástupce pro SZBP, jemuž je nápomocen náměstek generálního tajemníka, který je odpovědný za chod generálního sekretariátu.

Funkce vysokého zástupce patří mezi důležité institucionální opatření. Vysoký zástupce pomáhá Radě EU v jejích úkolech při formulování SZBP a na žádost předsedy může vést jménem Rady politický dialog se třetími stranami. Vysoký zástupce stojí v čele útvaru pro plánování politiky a včasného varování, který sleduje vývoj situace v záležitostech SZBP a taktéž události, od kterých je možno očekávat, že by mohly tyto záležitosti ovlivňovat, a to včetně potencionálních politických krizí.²² Jako první byl do funkce na summitu EU v Kolíně nad Rýnem v červnu 1999, jmenován Javier Solana.

Od 1.12.2009, kdy vstoupila v platnost Lisabonská smlouva byla vytvořena nová funkce představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který je zároveň místopředsedou Komise, zajišťuje větší soudržnost, viditelnost a účinek vnější činnosti EU. Na tento post byla jednomyslně jmenována Catherine Ashtonová, která bude mít pravomoc předkládat návrhy obranných a bezpečnostních opatření. Tento post v sobě spojuje dvě stávající portfolia: funkci vysokého představitele pro SZBP a funkci komisaře pro vnější vztahy.²³

²¹ *Politický a bezpečnostní výbor (PBV)* [online]. Brusel : Evropská komise, 2009. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_92_cs.htm>.

²² PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání Praha : Linde Praha, 2006. s. 337. ISBN 80-7201-615-6.

²³ *Jsou známa jména politiků, kteří obsadí nové nejvyšší funkce EU* [online]. Brusel : Evropská komise, 2009. [cit. 2009-26-11]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/news/eu_explained/091120_cs.htm>.

4 NÁSTROJE, ZÁSADY, CÍLE A FINANCOVÁNÍ SZBP

4.1 Nástroje SZBP

Role jednotlivých orgánů EU při rozhodování a provádění SZBP byla v hlavě V Smlouvy o EU přehledně určena s tím, že Unie má k dispozici tyto nástroje:

- vymezování zásad a obecných směrů SZBP – obecné směry a zásady SZBP včetně obrany přijímá Evropská rada,
- rozhodování o společných akcích – přijímá Rada EU a jsou zaměřeny na řešení specifických situací, při nichž se operační akce ze strany EU považuje za žádoucí. Společné akce stanoví cíle, rozsah, prostředky, které EU dostane k dispozici a stanoví se rovněž doba trvání a podmínky realizace, je-li to nezbytně nutné.
- zaujímání společných postojů – vymezují přístup EU ke konkrétní záležitosti geografické nebo tematické povahy. Členské státy jsou povinny na základě právního aktu, který je vydáván Radou EU a je pro členské státy závazný, zajistit, aby jejich politiky byly v souladu s těmito společnými postoji.
- posilování systematické spolupráce mezi členskými státy Unie při provádění politiky – opatření a spolupráce v rámci humanitárních a záchranných misích.

Nástroje SZBP mají buď charakter diplomatických aktivit anebo právních aktů ve formě dohod nebo jednostranných (právních) aktů. Z hlediska obsahu i účelu lze nástroje SZBP dělit na hospodářské a politické. Hospodářské nástroje mohou představovat donucovací nebo zájmový prostředek státu. Tyto nástroje jsou rovněž nazývány hospodářskými sankcemi a představují legální nástroje k zajištění respektování mezinárodního práva veřejného třetím státem.²⁴

²⁴ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání Praha : Linde Praha, 2006. s. 334-336. ISBN 80-7201-615-6.

4.2 Zásady a cíle SZBP

Zásady obsažené ve Smlouvě o EU, později upravené v Amsterodamské smlouvě a navazujících dokumentech hodlá EU podporovat i nadále. Jsou to především zásady: demokracie, právní stát, univerzálnost a nedělitelnost lidských práv a základních svobod, úcta k lidské důstojnosti, zásady rovnosti a solidarity a dodržování Charty OSN a mezinárodního práva.

„Cíle EU v oblasti SZBP jsou v hlavě V, článku 21 Smlouvy o EU definovány takto:

- *chránit své hodnoty, základní zájmy, svou bezpečnost, nezávislost a celistvost,*
- *zachovávat mír, předcházet konfliktům a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu s cíli a zásadami Charty OSN, jakož i v souladu se zásadami Helsinského závěrečného aktu a s cíli Pařížské charty, včetně těch, které se týkají vnějších hranic,*
- *podporovat udržitelný rozvoj v hospodářské a sociální oblasti a v oblasti životního prostředí v rozvojových zemích s hlavním cílem vymýtit chudobu,*
- *podporovat mezinárodní spolupráci.“*

V rámci zásad a cílů své vnější činnosti Unie vede, vymezuje a provádí SZBP založenou na rozvoji vzájemné politické solidarity mezi členskými státy, na určení otázek obecného zájmu a na stále se zvyšujícím sblížení činností členských států.²⁵

²⁵ *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:CS:PDF>>.

4.3 Financování SZBP

Podle čl. 28 odst. 3 Smlouvy o EU jsou operativní výdaje, které vzniknou v souvislosti s prováděním SZBP, hrazeny z rozpočtu Evropských společenství s výjimkou výdajů na operace v souvislosti s vojenstvím nebo obranou, které hradí členské státy podle klíče hrubého národního produktu, pokud Rada jednomyslně nerozhodne jinak.

Rozpočet SZBP v roce 2008 činil 285 milionů EUR. Převážná část finančních prostředků byla přidělena na operace a akce související s civilním řešením krizí, zejména na mise EULEX Kosovo (120 milionů EUR), EUPOL Afghanistan (45 milionů EUR) a EUMM Georgia (35 milionů EUR).²⁶ Ve srovnání s rokem 2007, kdy bylo na SZBP vynaloženo 159,2 milionu EUR, jde o nemalý nárůst finančních prostředků na SZBP, nicméně narůstající aktivita EU v oblasti SZBP potřebuje odpovídající finanční zdroje. Zvýšení rozpočtu umožnilo financovat plánované činnosti v oblasti SZBP, zejména misi v Kosovu.²⁷

V roce 2008 probíhala taktéž správa financování některých společných nákladů operací EBOP. Rozpočet na společné náklady např. u operace EUFOR ALTHEA v Bosně a Hercegovině činil téměř 30 milionů EUR.²⁸

V roce 2009 bylo na SZBP vyčleněno 243 milionů EUR. Finanční prostředky byly soustředěny na krizové oblasti, jako je Kosovo, kde na pomoc úřadům a orgánům činným v trestním řízení bylo přiděleno 118 milionů EUR. Oproti roku 2008 klesly finanční prostředky na SZBP o 14,8 %.

Na financování rozvojové spolupráce, která je nápomocna při odstraňování chudoby, podporu udržitelného hospodářského a sociálního rozvoje třetích zemí, bylo v roce 2009 vyčleněno 2,4 miliardy EUR. Výdaje vzrostly oproti roku 2008 o 5,5 %.

Na rychlé a pružné reakce na politické nebo přírodní krize ve třetích zemích, v rámci nástrojů stability, bylo v roce 2009 vyčleněno 188 milionů EUR. Tato částka taktéž vzrostla oproti roku 2008 o 4,1 %.²⁹

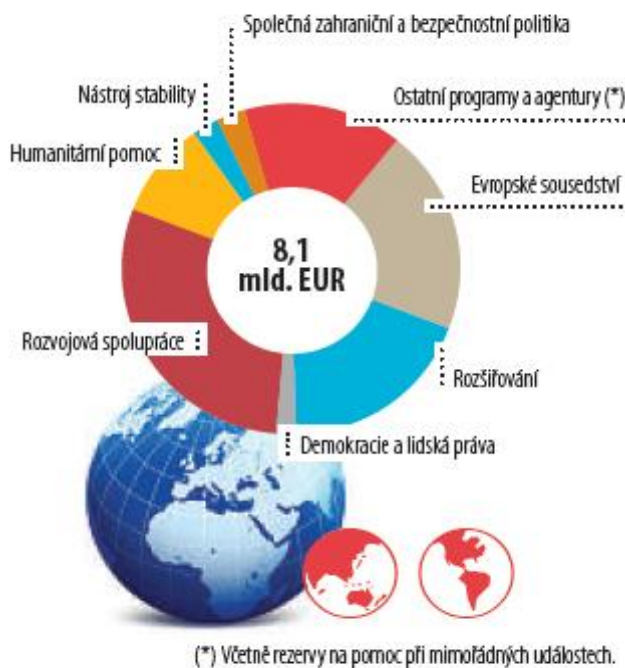
²⁶ *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2008.* Belgie : European Communities, 2009. s. 36. ISBN 978-92-824-2460-5.

²⁷ *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2007.* Belgie : European Communities, 2008. s. 96. ISBN 978-92-824-2352-3.

²⁸ *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2008.* Belgie : European Communities, 2009. s. 37. ISBN 978-92-824-2460-5.

²⁹ *Rozpočet EU na rok 2009.* Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2009. s. 2. ISBN 978-92-79-10013-0.

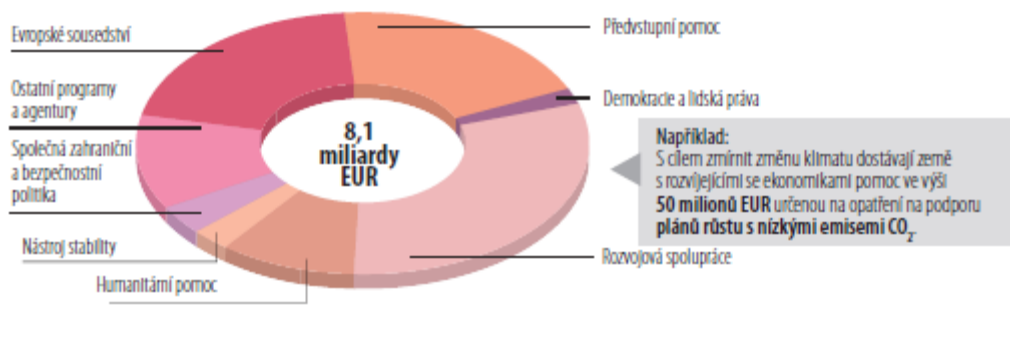
Graf 1: Rozpočet SZBP pro rok 2009

Pro rok 2010 je vyčleněno 281 milionů EUR na financování SZBP. Rozpočet byl oproti roku 2009 navýšen o 15,9 %. Finance budou určeny zejména na posílení stability na západním Balkáně a rovněž v jiných oblastech konfliktů ve světě, např. v Gruzii, Afghanistanu nebo na Blízkém východě.

Na řešení světových a regionálních přeshraničních bezpečnostních problémů, jako je např. jaderná bezpečnost nebo nedovolený obchod se zbraněmi, poskytne nástroj stability částku 219 milionů EUR. Oproti roku 2009 je rozpočet navýšen o 16,7 %.³⁰

Graf 2: Rozpočet SZBP pro rok 2010

³⁰ *Rozpočet EU na rok 2010*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010. s. 2. ISBN 978-92-79-13954-3.

5 EVROPSKÁ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE

Evropská bezpečnostní strategie (ESS) byla přijata a schválena Evropskou Radou v prosinci roku 2003 a stala se mezníkem ve vývoji zahraniční a bezpečnostní politiky EU. EU se tak vůbec poprvé dohodla na společném posouzení hrozeb a stanovila jasné cíle pro prosazování svých bezpečnostních zájmů na základě našich základních hodnot.³¹ Jedná se o koncepční dokument, jehož text je poměrně stručný, ale z hlediska symbolického významu pro hledání evropské identity zásadní. Jeho snahou je sblížit obě strany Atlantiku při respektování odlišného charakteru EU.³²

ESS má stále stejnou podobu, a jelikož přibyla řada nových výzev, vybídl Evropský parlament v prosinci 2008 tehdejšího vysokého představitele pro zahraniční politiku EU Javieru Solanu, aby vypracoval zprávu o provádění ESS. V této zprávě, která byla vypracována ve spolupráci s Evropskou komisí, vyvodil poučení z pěti uplynulých let od vzniku bezpečnostní strategie a poukázal na dosažený pokrok i slabiny. Je nezpochybnitelné, že EU dosáhla v posledních pěti letech významného pokroku. Přesto je potřeba nepolevit v úsilí, zformulovat evropské bezpečnostně politické zájmy, vypracovat kritéria pro zřízení misí EBOP a stanovit nové cíle pro civilní a vojenské schopnosti.³³

ESS byla zpracována Generálním sekretariátem Evropské rady v součinnosti s Evropskou komisí. V první části tento stručný dokument obsahuje identifikaci bezpečnostních hrozeb po skončení studené války, z nichž byly za klíčové označeny:

- terorismus,
- proliferace zbraní hromadného ničení,
- regionální konflikty,
- „nefunkční“ státy-korupce, zneužívání moci, nefunkční instituce, čehož využívá organizovaný zločin.

³¹ *Evropská bezpečnostní strategie-bezpečná Evropa v lepším světě*. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. s. 7. ISBN 978-92-824-2416-2.

³² PELTRÁM, A. *Evropská integrace a Česká republika*. 1. vydání Praha : Grada Publishing, 2009. s. 113. ISBN 978-80-247-2849-0.

³³ ERFRIED, A., LARISCHOVÁ, K., ROUČEK, L. *Evropské odpovědi na globální výzvy 21. století*. Praha : Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., 2009. s. 92-93. ISBN 978-80-254-4073-5.

Druhá část dokumentu obsahuje definici tří základních strategických cílů EU, kterými jsou:

- Rozšíření zóny bezpečnosti v okolí Evropy, hlavně podporou stability některých států na východ od hranic Unie-zájem Unie na řešení situace na jižním Kavkaze, palestinsko izraelského konfliktu a v oblasti Maghrebu.
- Posilování mezinárodního právního řádu, zvláště ve formách prosazování multilateralismu, podpory fungování mezinárodních institucí a mezinárodního práva založeného na dodržování pravidel v rámci OSN či OBSE a v neposlední řadě i rozvíjení transatlantického partnerství v rámci NATO, Rada bezpečnosti OSN má mít primární odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.
- Reakce na hrozby, představující schopnost Unie reagovat na nové hrozby ještě dříve než dojde ke krizi. Přitom se poukazuje na skutečnost, že první linie obrany proti hrozbám, např. v případě terorismu, bude často ležet mimo území EU.

Závěrečná část dokumentu obsahuje zaměření bezpečnostních aktivit Unie, mezi něž má patřit:

- aktivnější sledování a prosazování bezpečnostních zájmů Unie,
- dostupnost dostatečnou vojenskou i civilní kapacitou,
- propojení programů pomoci, vojenské a civilní kapacity a prostředků na rozvojovou politiku,
- nalézt dostatečné zdroje na financování společné obrany a budování evropských bezpečnostních struktur,
- vedle partnerství a spolupráce v rámci NATO se má jako nezastupitelná posílit spolupráce s Ruskem, Japonskem, Čínou, Kanadou a Indií.³⁴

Evropa neustále čelí hrozbám a výzvám související s bezpečností. Ve světě nenajdeme mnoho oblastí, které by v průběhu posledních deseti let zůstaly ozbrojeného konfliktu ušetřeny. Evropa by proto měla být připravena sdílet odpovědnost za celosvětovou bezpečnost a vytváření lepšího světa.³⁵

³⁴ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání Praha : Linde Praha, 2006. s. 220-221. ISBN 80-7201-615-6.

³⁵ *Evropská bezpečnostní strategie-bezpečná Evropa v lepším světě*. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. s. 27-28. ISBN 978-92-824-2416-2.

6 KLÍČOVÉ BEZPEČNOSTNÍ HROZBY

Současný svět nabízí lepší vyhlídky než kdykoli předtím, ale také větší hrozby. Tradiční koncepce sebeobran, v době před studenou válkou i během ní, založená na hrozbě invaze, je již překonána. Rozsáhlá agrese vůči kterémukoli členskému státu EU je nepravděpodobná. Nynější bezpečnostní hrozby jsou různorodější, méně viditelné a méně předvídatelné. V éře globalizace může první obranná linie ležet v jiné zemi a nikoli na hranicích Evropy.³⁶

6.1 Terorismus

Terorismus je v současné době rozšířen po celém světě, využívá stále lepších prostředků a neváhá použít bezmezná násilí, při kterém dochází k obrovským ztrátám na lidských životech. Žádná země nemůže být vůči terorismu lhostejná.

Ještě na počátku devadesátých let 20. století nebyl terorismus považován za hrozbu. Tehdy se hovořilo o terorismu spíše jako o riziku. Tento náhled se začal měnit až v letech 1995-2000, když přišly první teroristické útoky s desítkami mrtvých, stovkami zraněných lidí a s velkými materiálními škodami. Mezníkem zcela zásadního významu se staly teroristické útoky z 11.9.2001.

Teroristické skupiny útočí bez předchozího vyhlášení války a jejich přípravy na úder probíhají skrytě, za přísného utajení. Jelikož je velmi těžké tyto přípravy postřehnout, nebo dokonce přerušit, bývají zasažené státy postaveny do role napadeného a vydíraného objektu. Veřejné mínění bývá zaskočeno, šokováno a ochromeno. Teroristé na sebe strhávají pozornost, vytvářejí atmosféru strachu, destabilizují stát a vynucují si změny v jeho vnitřní nebo zahraniční politice.³⁷

6.1.1 Vývojové etapy terorismu

Národní terorismus je plánován a uskutečňován uvnitř hranic jednoho státu s cílem vynutit si zásadní změny v jeho vnitřní politice. Vnitropoliticky motivovaný terorismus má rozsáhlou řadu podob a motivací. U tohoto typu terorismu jde zejména o

³⁶ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 2. ISBN 92-79-03855-9.

³⁷ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. 1. vydání Praha : Portál, 2009. s. 159-160. ISBN 978-80-7367-540-0.

odtržení určitého území od většího státu, např. IRA v Severním Irsku, ETA ve Španělsku, terorismus na Korsice nebo čečenský terorismus.

Mezinárodní terorismus je další forma terorismu, jehož útoky směřují přes státní hranice. U tohoto typu nejde jenom o změny ve vnitřní politice napadených států, ale také o vynucování změn v jejich zahraniční politice. Cílem je donutit konkrétní stát, aby v některé části světa přestal prosazovat své zájmy, nebo tam od základu změnil svoji politiku. Hlavním uskupením se stala Organizace pro osvobození Palestiny, na kterou poté navazovala i řada dalších skupin. Tato uskupení organizovala např. teroristický útok na izraelské sportovce při olympijských hrách v Mnichově v roce 1972, únos ministrů zemí OPEC při jejich zasedání ve Vídni v roce 1975.

Nástup globálního terorismu se datuje od 11.9.2001. Teroristické sítě mají globální rozměr a jsou rozprostřeny po celém světě. Jejich cílem je zasadit co nejtěžší ránu těm, kteří jsou hybnou silou procesu globalizace. 11.9.2001 byli jejich oběťmi lidé z celého světa.³⁸ Další teroristický útok následoval 11.3.2004 v podobě bomb v madridském vlaku. Více než 190 lidí bylo zabito a asi 2000 lidí bylo zraněno. Toto byl jeden z nejhorších teroristických útoků v zemi EU. Dále následovaly děsivé teroristické útoky v červenci 2005 v Londýně.

Okamžitým motivem pro teroristy mohou být jak politické nepokoje, tak také chudoba, která přispívá k radikalizaci. Teroristické organizace se snaží této situaci využít a poskytnout svým akcím náboženské zdůvodnění. Al-Káida např. využívá či spíše zneužívá nesporné utrpení deseti milionů prostých lidí v islámských zemích, kde se hromadí pocity frustrace, deprivace a naprosté beznaděje.

Boj proti terorismu je ve všech členských státech prioritou. Od 11.9.2001 a dalších útoků vyvinula EU spoustu nových politik na posílení obranyschopnosti EU. Východiskem EU v boji proti terorismu je bezpečnostní strategie z prosince 2003, která identifikuje terorismus jako rostoucí strategickou hrozbu pro celou Evropu.³⁹ Tento dokument obsahuje současné hrozby a naznačuje možné způsoby jejich zvládnutí.

³⁸ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. 1. vydání Praha : Portál, 2009. s. 164-166. ISBN 978-80-7367-540-0.

³⁹ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 38-39. ISBN 92-79-03855-9.

6.1.2 Koncepce EU proti mezinárodnímu a globálnímu terorismu

Koncepce EU vůči teroristům se snaží v co největší možné míře dodržovat lidská práva v souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 a Listinou základních práv Unie. Tento postup je velmi důležitý, neboť protiteroristická politika, která účelově narušuje lidská práva a svobody, nepřímo napomáhá realizovat konečný cíl teroristů a to je změna liberálně-demokratického režimu. Přetrvává nadále dilema i diskuse, jak účinně bojovat s terorismem, který zneužívá právě garantovaná lidská práva ze strany vlád demokratických zemí.

V rámci EU byly sice udržovány společné postupy v boji proti terorismu, ale po útocích na USA z 11. září 2001 a následných teroristických akcí v Madridu z 11. března 2004 a v Londýně 7. července 2005, se tato agenda dostala do popředí zájmu členských zemí a Unijních institucí. EU přijala řadu nástrojů, včetně původních opatření institucionálních a organizačních, které mají v boji s mezinárodním terorismem zvyšovat účinnost spolupráce v rámci Unie. Danics ve své knize popisuje protiteroristické nástroje EU takto:

- politické nástroje, především Evropská bezpečnostní strategie a tzv. Haagský program s Akčním plánem k jeho provádění,
- právní nástroje, zejména Europol, Eurojust, Evropský zatýkací rozkaz, opatření proti praní peněz a opatření k určení teroristických organizací a teroristů.⁴⁰

Základním dokumentem EU v oblasti boje proti terorismu je Strategie EU pro boj proti terorismu, která byla zveřejněna 30. listopadu 2005 a jejíž součástí je také Akční plán EU pro boj s terorismem. Impulsem k jejímu vzniku byly teroristické útoky v Londýně v roce 2005. Dokument je koncipován do čtyř následujících pilířů, které mají představovat odpovídající reakci na všechny aspekty terorismu: předcházet, chránit, pronásledovat, reagovat.⁴¹ Dle této strategie je terorismus hrozbou pro všechny státy a všechny národy, představuje vážnou hrozbu pro bezpečnost EU, její hodnoty a práva a svobody občanů. Terorismus je za všech okolností trestným a neospravedlnitelným činem.⁴²

⁴⁰ DANICS, Š. *Základy vědy o politice*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009. s. 169-170. ISBN 978-80-86708-89-8.

⁴¹ *Boj proti terorismu* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obecne-k-agendam-eu.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.

⁴² PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání Praha : Linde Praha, 2006. s. 232-236. ISBN 80-7201-615-6.

6.1.3 Koncepce USA proti mezinárodnímu a globálnímu terorismu

Přístup ze strany USA vychází ze základní teze, že s teroristy se nejedná, ale bojuje. USA vyhlásily terorismu válku, která má za cíl ho vymýtit. Válka proti terorismu je prezentována jako boj Dobra se Zlem s tím, že politické účely jsou interpretovány jako účely morální, čímž se dostávají do postavení absolutních hodnot. Mnozí odborníci upozorňují, že vyhlášení války mezinárodnímu terorismu je koncepčně chybné. Danics ve své knize uvádí např. tyto důvody:

- válka proti teroristům nemá konkrétní vojenský cíl, který by mohl být v krátkém čase dosažen. Válka s teroristy se nedá vyhrát, neboť nelze porazit amorfního nepřítele a vymýtit nepřímou strategii boje, která je stará jako lidstvo samo,
- v důsledku dlouhodobé války proti mezinárodnímu terorismu dochází k tomu, že výkonné a represivní pravomoci státu, se nebývale posilují na úkor určitých občanských práv a svobod.

Po nástupu nového prezidenta Baracka Obamy, byla zásadně přehodnocena teze, že s teroristy se nevyjednává, ale bojuje. Ze strany prezidenta USA se tak rýsují nové postupy vůči terorismu. Jedná se např. o urychlení odchodu amerických vojenských jednotek z Iráku a posílení vojenských jednotek v Afghánistánu, což je změna hlavního těžiště boje s mezinárodním terorismem. Dále např. také snaha o navázání jak diplomatických, tak obchodních vztahů se státy, které jsou označovány za „státy podporující terorismus“.⁴³

⁴³ DANICS, Š. *Základy vědy o politice*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009. s. 168-169. ISBN 978-80-86708-89-8.

6.2 Šíření zbraní hromadného ničení

V období studené války zneklidnění vyvolával zejména proces rozšiřování zbraní hromadného ničení. Jednalo se o intenzivní růst jaderných arsenálů supervelmocí. Již v této éře byly vyvíjeny nástroje, které měly omezit nebo úplně zastavit tento proces. Za nejvýznamnější nástroj lze považovat Smlouvu o nešíření jaderných zbraní, podepsanou v roce 1968, v platnosti od roku 1970. Země, které disponují jadernými zbraněmi, se zavazují, neposkytovat je, ani materiál, či know-how pro jejich vývoj a produkci dalším státům. Naopak země, které nedisponují jadernými zbraněmi, se zavázaly, neusilovat o jejich získání a využívat jadernou energii pouze pro mírové účely. I přesto, že platnost této dohody byla v roce 1995 prodloužena na neurčito, nebyly snahy, zabránit vzniku nových jaderných států zcela úspěšné. Země jako Indie, Pákistán nebo Izrael ke smlouvě nikdy nepřistoupily a jiné země např. Severní Korea ji stále porušovaly. Státy usilují o získání zbraní hromadného ničení k zajištění své vlastní bezpečnosti, či bezpečnosti svých spojenců. V současné době se vlastnictví jaderných programů setkává spíše s negativní, nebo zcela odmítavou odezvou.⁴⁴

Šíření zbraní hromadného ničení, zejména pak zbraní jaderných je pro evropskou bezpečnost potencionálně největší hrozbou. Evropská unie již mnoho let uplatňuje politiku nešíření zbraní a mezinárodní smluvní režimy a ujednání o kontrole vývozu pomohly šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů zpomalit. Nyní vstupujeme do nového a nebezpečného období, které může vést k závodům ve vyzbrojování zbraněmi hromadného ničení, zejména na Blízkém východě. Závažné je taktéž nebezpečí útoků chemickými a radiologickými materiály, rovněž šíření raketových technologií by pro Evropu mohlo znamenat stále větší hrozbu. Mimořádně vysokou hrozbu představuje případné získání a použití ničivých zbraní teroristickými skupinami, které by mohly způsobit škodu v rozsahu, jaký byl dříve možný pouze pro státy a armády.⁴⁵

⁴⁴ *Hrozba: šíření zbraní hromadného ničení* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí, 2010. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/hrozba-sireni-zbrani-hromadneho-niceni-d9g-/na_analyzy.asp?c=A050405_093047_na_analyzy_m02>.

⁴⁵ *Evropská bezpečnostní strategie-bezpečná Evropa v lepším světě*. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. s. 31. ISBN 978-92-824-2416-2.

Vedle šíření jaderných zbraní představuje velké riziko také šíření zbraní chemických, biologických a také jejich nosičů, nutných k jejich dopravení na požadovaný cíl. Jedná se zejména o balistické střely a střely s plochou dráhou letu. Protiraketová obrana je ochrana území, osob a vojenských jednotek právě před těmito střelami. Protiraketová obrana není zaměřena proti konkrétnímu nepříteli, nýbrž slouží k ochraně před jakýmkoli útokem balistickou raketou.

Evropští spojenci v rámci NATO nevěnovali během 90. let problematice protiraketové obrany větší pozornost a nevyjadřovali proti ní zásadní námitky. Toto pramenilo především z přístupu amerického prezidenta Billa Clintona, který sám nebyl horlivým zastáncem tohoto projektu a snažil se ho udržet v přijatelných mezích. V roce 1999 se tato situace začala měnit. Projekt protiraketové obrany se postupně stával silně kontroverzní záležitostí v transatlantických bezpečnostních vztazích, která by mohla velmi negativně ohrozit některé základní principy fungování NATO a jeho budoucnost jako efektivní vojensko-politické aliance. Evropa se mohla stát, kromě různě silného nesouhlasu evropských států s projektem protiraketové obrany, i jeho aktivní součástí. S některými evropskými státy počítal i projekt Billa Clintona, avšak projekt George Bushe je otevřenější případné účasti Evropanů různou formou, od poskytnutí území až po technologickou spolupráci či společnou akvizici. Tzv. Bushova administrativa méně konzultovala s Evropany ohledně architektury protiraketové obrany a očekávala, že Evropané přijmou americkou představu o ní.

Evropští spojenci byli frustrováni z nedostatku konzultací na toto téma. Evropané a Američané se především neshodují v chápání a hodnocení hrozby opravňující nákladný projekt protiraketové obrany. Většina evropských států vnímá rostoucí hrozbu šíření zbraní hromadného ničení a jejich raketových nosičů jako závažnou, zatímco Američané jsou pesimističtí, pokud jde o její povahu u konkrétních států (pro USA především KLR, Írán, Irák). Evropané nepohlízejí na problematiku šíření zbraní hromadného ničení a balistických raket jako na čistě technologickou otázku, ale jako na primárně politický problém. Doporučují kombinaci celé škály nástrojů, např. politické, ekonomické a vojenské, které by měly být součástí širší strategie boje proti šíření těchto zbraní.

V roce 2001 ovlivnil projekt protiraketové obrany nástup nové republikánské administrativy G.W. Bushe. Urychlení projektu protiraketové obrany se měla stát jednou z hlavních priorit obranné politiky USA. V roce 2001 se Bush a jeho

bezpečnostní tým snažili získat podporu států Evropy pro rozvoj protiraketové obrany. Itálie, Španělsko, Turecko, Polsko a Česká republika nakonec vyjádřily pochopení pro budování amerického systému protiraketové obrany. Naopak Francie a Německo zůstaly značně kritické a Velká Británie rezervovaná.

Při budování systému protiraketové obrany byl zásadním problémem pro evropské spojence i negativní postoj ze strany Ruska. Pro evropské členy NATO bylo důležité udržet kooperativní rámec vztahů s Ruskem a v případě dalšího projektu protiraketové obrany omezit jeho negativní vnímání v Rusku. Postupně se stala hrozba reakce Ruska na budování protiraketové obrany velmi slabá.⁴⁶

Základna protiraketového systému ve střední Evropě, která měla umožnit kontrolu nad Asií, Blízkým východem a Afrikou byla pro USA strategicky důležitá. V roce 2007 proto požádaly USA českou a polskou vládu o umístění protiraketových základen na jejich území. 8 července 2008 podepsali ministři zahraničí ČR a USA Karel Schwarzenberg a Condoleezza Riceová v Praze smlouvu o radaru v ČR a 1. října 2008 vláda ČR souhlasila s touto spoluprací.⁴⁷

17. září 2009 oznámil americký prezident Barack Obama, že USA ustupují od stávajících plánů vybudovat na území ČR a Polska protiraketovou základnu. Jelikož je pro USA bezpečnost Evropy jednou z priorit, není vyloučeno, že prvky nového protiraketového systému, který je výsledkem Obamovy administrativy, budou rozmístěny právě na území ČR nebo Polska.⁴⁸

I když konkrétní podoba projektu protiraketové obrany by mohla být v budoucnosti jedním z politicky citlivých problémů, je nepochybné, že USA a Evropa v oblasti bezpečnosti spolupracovaly a spolupracovat budou i nadále.

Stejně jako v minulých letech i dnes vyvolává protiraketová obrana smíšené reakce. Dominují obavy z nedostatečné technologie, která neumožní likvidovat nepřátelské rakety, vysoké ceny obrany a obavy ze zhoršení mezinárodní situace a vyvolání závodů ve zbrojení.

⁴⁶ KHOL, R., ŠULC, F. a kol. *Protiraketová obrana*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2004. s. 83-87. ISBN 80-86506-42-8.

⁴⁷ *Základní data a chronologie jednání o systému protiraketové obrany* [online]. 2009 [cit. 2010-01-03]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/zakladni-data-a-chronologie-jednani-o-systemu-protiraketove-obrany-1pq-/domaci.asp?c=A090917_103900_vedatech_jan>.

⁴⁸ *Základny v Česku a Polsku nebudou, potvrdili Obama i Gates* [online]. 2009 [cit. 2010-01-03]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/zakladny-v-cesku-a-polsku-nebudou-potvrdili-obama-i-gates-pzz-/zahranicni.asp?c=A090917_144211_zahranicni_stf>.

7 SPOLUPRÁCE EU V OBLASTI SZBP S MEZINÁRODNÍMI ORGANIZACEMI

7.1 EU-OSN

Vztahy EU a OSN se v posledních letech stále posilují. Pro Evropany je OSN nejdůležitějším prvkem mezinárodního systému a pro OSN je zase Unie důležitým partnerem. Spolupráci EU a OSN lze charakterizovat jako bohatý a rozmanitý systém vzájemné podpory a součinnosti. Vzájemně propojené a vzájemně se podporující pilíře OSN jako jsou mír, bezpečnost, rozvoj a lidská práva, jsou také prioritami EU. Posilování spolupráce s OSN a se specializovanými agenturami je proto důležitou prioritou EU v oblasti SZBP a EBOP.⁴⁹

V červnu 2001, v době švédského předsednictví, bylo podepsáno vyhlášení o spolupráci mezi EU a OSN na poli prevence konfliktů a civilních i vojenských aspektů krizového managementu. V září 2003 navázalo společné vyhlášení o spolupráci mezi EU a OSN v krizovém managementu, které položilo hlavní důraz na plánování, výcvik, komunikaci a na způsoby koordinace činnosti při konkrétních zásazích. Aby posílily vzájemnou spolupráci a koordinaci, podepsaly tyto dvě organizace v červnu 2007 společné prohlášení o spolupráci OSN a EU v oblasti řešení krizí.⁵⁰

EU s OSN úzce spolupracují v klíčových oblastech konfliktů, včetně Kosova, Afghánistánu, Demokratické republiky Kongo, Súdánu/Dárfúru, Čadu a Somálska, a zlepšuje vzájemné institucionální vazby, v souladu se společným prohlášením EU a OSN z roku 2007. EU poskytuje podporu OSN v boji proti hrozbám celosvětového míru a bezpečnosti a je odhodlána i nadále posilovat spolupráci s OSN, s cílem pomoci zemím, ve kterých skončily konflikty, a zvýšit svou podporu OSN v případech krátkodobého zvládnutí krizí.

Pokud jde o lidská práva, EU i nadále naplňuje dohodu, které bylo dosaženo na světovém summitu OSN v roce 2005 v tom smyslu, že společnou povinností EU a OSN je chránit obyvatelstvo před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti.⁵¹

⁴⁹ *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2008*. Belgie : European Communities, 2009. s. 18. ISBN 978-92-824-2460-5.

⁵⁰ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. 1. vydání Praha : Portál, 2009. s. 304. ISBN 978-80-7367-540-0.

⁵¹ *Evropská bezpečnostní strategie-bezpečná Evropa v lepším světě*. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. s. 24-39. ISBN 978-92-824-2416-2.

7.2 EU-NATO

Vývoj povinností a úkolů NATO od začátku 90. let vedl k široké spolupráci s EU a mnoha dalšími mezinárodními organizacemi. NATO musí řešit naléhavé krizové situace i dlouhodobé stabilizační a rekonstrukční projekty. Samo nemůže tyto úkoly splnit. Chtějí-li NATO a další významné mezinárodní bezpečnostní organizace dosáhnout společných cílů, musejí najít způsob, jak produktivněji spolupracovat. V rámci dohody „Berlín plus“ mezi EU a NATO, poskytlo NATO dvakrát finanční prostředky a potenciál na podporu mise EU: pro operaci „Concordia“ v bývalé jugoslávské republice Makedonii od března do prosince 2003, a pro operaci „Althea“ v Bosně a Hercegovině od prosince 2004. NATO a EU také společně podporovaly Africkou unii v Darfúru, Misi UNMIK v Kosovu, Misi UNAMA v Afghánistánu, a jiné operace. NATO spolupracuje nejtěsněji se třemi organizacemi: OSN, EU a OBSE.⁵²

EU a NATO vybuďovaly strategické partnerství, které je také o zajištění účinného řešení krizí a spolupráce s cílem určit nejlepší možnou reakci na krizi. Za tímto účelem se EU a NATO dohodly na vzájemných konzultacích, které směřují k účinnému a rychlému rozhodování v každé organizaci v přítomnosti krize.⁵³

7.2.1 Bezpečnostní dohoda „Berlín+“

Protože EU postrádá řadu nezbytných prostředků a schopností, měly být operace pod hlavičkou EU zajištěny kapacitami NATO. Tento princip byl poprvé navržen již na berlínském summitu NATO v roce 1996 a později dostal označení „Berlín+“. Aby státy EU pro své vlastní operace mimo NATO mohly využívat vojenských a plánovacích kapacit velení Aliance v Evropě (SHAPE), bylo zapotřebí uzavřít dohodu. Dohoda byla dlouho blokována Tureckem, které jako členský stát NATO bez členství EU nechtělo umožnit přístup zemí EU ke kapacitám NATO. I přes toto úskalí bylo dohody dosaženo v prosinci 2002. Konkrétní náplní této dohody je zaručený stálý přístup EU k plánovacím schopnostem NATO, předpoklad dostupnosti předem identifikovaných prostředků a sil NATO pro evropské operace a identifikace evropských velitelských

⁵² *Prohlubování spolupráce NATO s mezinárodními organizacemi* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/czech/analysis2.html>>.

⁵³ *EU-NATO: Rámec pro trvalé vztahy a Berlín Plus* [online]. Brusel : Rada Evropské unie, 2010. [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlín%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>>.

struktur pro tyto operace v rámci integrovaných velitelských struktur NATO, včetně role Zástupce vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě v těchto operacích.⁵⁴

7.3 EU-OBSE

Na Lisabonském summitu v prosinci 1996 se představitelé států OBSE shodli, že evropská bezpečnost vyžaduje těsnější styky mezi účastnickými státy, i mezi evropskými a transatlantickými organizacemi. Také se shodli na tom, že OBSE je zvláště vhodná pro tento účel, protože je fórem, kde je možné účinně reagovat na ohrožení a výzvy v oblasti OBSE. OBSE je velmi dobře schopna koordinovat spolupráci mezi organizacemi a institucemi, které se zabývají evropskou bezpečností.⁵⁵

OBSE ve spolupráci s Radou Evropy vyvinuly společnou iniciativu v oblasti boje proti podněcování terorismu. V říjnu 2006 uspořádaly obě organizace odborné sympozium na téma Prevence před terorismem: Boj proti podněcování a souvisejícím teroristickým aktivitám. Toto sympozium bylo první významnější společnou událostí dvou organizací na poli boje proti terorismu. Mnohá účinná protiteroristická opatření pokrývají oblasti, ve kterých OBSE již aktivně působí, jako např. policejní výcvik či monitorování pohraničního pásma.

OBSE je pro EU klíčový partner, jelikož má velké zkušenosti z mnoha misí přímo v terénu s uceleným a na spolupráci zaměřeným přístupem k bezpečnostním otázkám včetně zvládnutí krizových situací a na úseku prevence konfliktů.⁵⁶

⁵⁴ KRÁL, D., PACHTA, L. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie: Témata, výzvy, perspektivy*. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005. s. 94-95. ISBN 80-903237-7-4.

⁵⁵ *OBSE bezpečnostní model příštího století* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/1998_3/obse.htm>.

⁵⁶ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání Praha : Linde Praha, 2006. s. 358. ISBN 80-7201-615-6.

8 SPOLUPRÁCE EU V OBLASTI SZBP SE STRATEGICKÝMI PARTNERY

8.1 EU-USA

USA mají vlastní strategickou kulturu s dlouhou a bohatou tradicí, nejmodernější strategické síly, nejsilnější pozemní vojsko, vojenské letectvo i vojenské námořnictvo. Mohou ve velmi krátké době nasadit svá vojska na kterémkoli místě planety a pověřit je plněním i těch nejnáročnějších úkolů.⁵⁷

Hlavní hrozby, které identifikují bezpečnostní strategie USA a EU jsou v podstatě totožné: terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, regionální konflikty. Za vážné narušení chápání hrozeb mezi Spojenými státy a Evropou byla považována kontroverze okolo americké invaze do Iráku na počátku roku 2003. Útok na suverénní stát a člena OSN bez souhlasu Rady bezpečnosti vyvolal značné rozpaky mezi mnoha státy. Po svržení režimu Saddáma Husajna boje dostaly charakter občanské války za účasti cizích vojenských jednotek. Javier Solana označil válku v Iráku za první válku nové éry a za jasný důkaz dominance Spojených států v období po skončení Studené války.⁵⁸

Vztahy mezi EU a USA jsou nenahraditelným základem transatlantického partnerství, které je založené na společné historii a odpovědnosti. Vláda George W. Bushe vyprovokovala rozdělení Evropy na tzv. „novou“ a „starou“ Evropu. Barack Obama během své předvolební kampaně prohlásil, že Evropě nabídne nové a užší partnerství. Po napětí v transatlantických vztazích je bezpochyby zapotřebí nově uspořádat euroamerické vztahy. Amerika musí ze všeho nejdřív uznat realitu stále multipolárnějšího světového řádu a místo unilaterálního postupu akceptovat multilaterální struktury a řešení. Úkolem EU je přicházet coby věrohodný partner se strategiemi a jasnými prioritami. Aby Evropa a USA mohly společně pracovat na řešení globálních problémů a budovat novou architekturu stability a míru, je zapotřebí, aby si opět uvědomily společně sdílené hodnoty a cíle.⁵⁹

⁵⁷ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. 1. vydání Praha : Portál, 2009. s. 261. ISBN 978-80-7367-540-0.

⁵⁸ PLECHANOVÁ, B. *Evropská unie na počátku 21. století. Reformní procesy a institucionální změna*. 1. vydání Praha : Karolinum, 2006. s. 194-195. ISBN 80-246-1154-6.

⁵⁹ ERFRIED, A., LARISCHOVÁ, K., ROUČEK, L. *Evropské odpovědi na globální výzvy 21. století*. Praha : Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., 2009. s. 12-15. ISBN 978-80-254-4073-5.

8.2 EU-RUSKO

Vztahy mezi Sovětským svazem a Evropským společenstvím až do roku 1989 oficiálně neexistovaly. Situace se změnila až po nástupu Michaila Gorbačova, kdy Unie podepsala se všemi postsovětskými státy, mimo Tádžikistán, Dohody o partnerství a spolupráci. V dohodě s Ruskem, která platí od prosince 1997, je důraz kladen především na politický dialog Rusko-EU.

Východní rozšíření do značné míry vztahy mezi EU a Ruskem nabouralo. Deset nových států, osm z nich z bývalého sovětského bloku, obrátilo pozornost EU na východ, přineslo s sebou vlastní spory s Ruskem a mnohdy je dokázalo přenést na evropskou úroveň. Ostatní státy EU nechtěly připustit, aby problémy nových zemí s Ruskem negativně ovlivnily vztahy obou celků a nadále s ním udržovaly vzájemně výhodná spojení.⁶⁰

Na summitu EU-Rusko, který se konal v květnu 2003 v St. Peterburku byly přijaty čtyři prioritní oblasti spolupráce: ekonomika; svoboda, bezpečnost a spravedlnost; vnější bezpečnost; výzkum a vzdělání. V současnosti je prioritním úkolem vypracovat ambiciózní, široce koncipovanou novou dohodu o partnerství a spolupráci s Ruskem, která by patřičně odrážela strategický význam tohoto vztahu.

Chybějící jednotnost v otázkách zahraniční politiky dovoluje Rusku EU stále znovu štěpit a oslabovat, například v otázce amerického protiraketového štítu nebo ruské politiky v Gruzii.

Úspěšná spolupráce EU s Ruskem, je základním předpokladem pro zajištění stability globální bezpečnosti v budoucnosti. Evropa a Rusko mají společný zájem stabilizovat Kavkaz a vyřešit tamější problémy. Vzájemná závislost panuje mezi EU a Ruskem také v energetické oblasti. Evropa potřebuje bezpečné zásobování energiemi, Rusko naopak jisté odbytiště pro svou ropu a plyn. Je v zájmu Evropy, aby se Rusko dále začleňovalo do mezinárodního systému a spolupracovalo při řešení globálních otázek, jako je např. terorismus, organizovaná trestná činnost nebo energetická bezpečnost.⁶¹

⁶⁰ KHOL, R. *Evropská bezpečnostní a obranná politika*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2002. s. 84-85. ISBN 80-86506-25-8.

⁶¹ ERFRIED, A., LARISCHOVÁ, K., ROUČEK, L. *Evropské odpovědi na globální výzvy 21. století*. Praha : Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., 2009. s. 13-65. ISBN 978-80-254-4073-5.

8.3 EU-ČÍNA

EU a Čína jsou strategickými partnery od roku 2003 a mají čím dál větší zájem na společném řešení současných klíčových geopolitických problémů, podpoře udržitelného rozvoje, míru a prosperity, což přinese prospěch oběma stranám. V roce 2006 byla přijata nová strategie v oblasti vztahů EU a Číny, která stanoví komplexní přístup, jehož prioritami jsou podpora přechodu Číny směrem k více otevřené a pluralitní společnosti, udržitelný rozvoj, včetně spolupráce s Čínou v záležitostech energetiky, změna klimatu a mezinárodní rozvoj; obchodní a hospodářské vztahy; zesílení dvoustranné spolupráce, včetně vědecké a technologické spolupráce a spolupráce v oblasti migrace a podpora mezinárodní bezpečnosti ve východní Asii a dalších oblastech a dále v záležitostech nešíření zbraní hromadného ničení.⁶²

Čína má vzhledem ke svému postavení a potenciálu nepochybný globální význam. Prostřednictvím svého partnerství s Čínou, EU Čínu podceňuje, aby posílila svou angažovanost v regionálních i globálních otázkách, což může přispět k celosvětové stabilitě. Pokrok v globálních otázkách vyžaduje konstruktivní účast Číny, a to i v oblasti lidských práv.⁶³ Cílem evropské politiky je získat Čínu jako partnera, který převezme globální odpovědnost odpovídající jeho síle a významu. EU a Čína mají řadu společných zájmů, např. zachování multilaterálních organizací, zejména OSN.⁶⁴

Tehdejší komisařka pro vnější vztahy a politiku sousedství Benita Ferrero-Waldnerová v roce 2006 prohlásila: „*Vhodné uspořádání partnerství mezi Evropou a Čínou je klíčovým úkolem pro tuto Komisi a pro EU. Naše nová iniciativa představuje náročný program. Abychom vyřešili klíčové úkoly, před kterými Evropa nyní stojí – jako je změna klimatu, ekonomický růst, migrace a mezinárodní bezpečnost – musíme plně využít potenciál dynamických vztahů s Čínou. Mělo by být naším cílem, abychom spojili úsilí a nabídli společná řešení současných globálních problémů.*“⁶⁵

⁶² *Vztah EU-Čína: Komise stanovuje svoji strategii* [online]. Brusel : Evropská komise, 2009. [cit. 2010-03-06]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/061024_b_cs.htm>.

⁶³ *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2008*. Belgie : European Communities, 2009. s. 25-26. ISBN 978-92-824-2460-5.

⁶⁴ ERFRIED, A., LARISCHOVÁ, K., ROUČEK, L. *Evropské odpovědi na globální výzvy 21. století*. Praha : Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., 2009. s. 15. ISBN 978-80-254-4073-5.

⁶⁵ *Vztah EU-Čína: Komise stanovuje svoji strategii* [online]. Brusel : Evropská komise, 2009. [cit. 2010-03-06]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/061024_b_cs.htm>.

9 VOJENSKÉ A HUMANITÁRNÍ OPERACE POD VEDENÍM EU

9.1 Operace Concordia

V březnu 2003 zahájila EU v bývalé jugoslávské republice Makedonii misi CONCORDIA, svoji vůbec první vojenskou operaci. Učinila tak na žádost vlády a pod záštitou Rady bezpečnosti OSN. Mise převzala velení od NATO, které tam bylo od roku 2001, kdy byla podepsána Ochridská rámcová dohoda ukončující nepřátelský stav mezi etnickými albánskými ozbrojenými skupinami a státními bezpečnostními silami.⁶⁶

Hlavní úkoly vojenských sil EU v této misi spočívaly v demonstrování nadnárodní vojenské přítomnosti, jejíž pomocí přispívaly k utváření a zachování stability a bezpečnosti, zejména v oblastech bývalé krize. Neméně důležitými úkoly bylo přispívat k obnově důvěry mezi etniky zúčastněnými v konfliktu, zabezpečovat stálý přehled o celkové situaci v zemi s důrazem na bezpečnostní situaci v oblastech bývalé krize a přispívat k zajištění bezpečnosti příslušníků mezinárodních organizací, kteří v zemi působí.

Na základě společného hodnocení a následné dohody mezi Evropskou unií a makedonskou vládou byla mírová vojenská operace pod názvem CONCORDIA v zemi dnem 15. prosince 2003 ukončena a obě strany se současně dohodly na jejím nahrazení mezinárodní misí policejních expertů a specialistů.⁶⁷

9.2 Operace Artemis

V červnu 2003 poslala EU 2 000 příslušníků jednotek do Ituri na severovýchodě Konžské demokratické republiky. Operace ARTEMIS byla prvním vojenským nasazením mimo Evropu a bez asistence NATO.⁶⁸ V zásadě jde také o ověření, zda je EU schopna rozvíjet a nasazovat své vojenské síly i mimo Alianci a s použitím vlastních prostředků. Cílem této operace bylo zajištění bezpečnosti pro pracovníky humanitárních organizací, dvou uprchlických táborů a místního letiště a obecně celkové zlepšení zoufalé humanitární situace.

⁶⁶ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 8. ISBN 92-79-03855-9.

⁶⁷ CONCORDIA [online]. Ministerstvo obrany ČR, 2010. [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3714>>.

⁶⁸ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 14. ISBN 92-79-03855-9.

Na jednu stranu je operace ARTEMIS hodnocena pozitivně, protože přispěla ke stabilizaci situace a posílila mír v oblasti. Byla důležitým krokem na cestě ke vzniku plnohodnotné EBOP a důkazem posilování evropského pilíře v rámci NATO. Na druhou stranu je možné vnímat operaci ARTEMIS také jinak než jako skutečnou mírovou misi EU. Francouzské jednotky tvořily většinu z nasazených příslušníků ozbrojených sil a Francie, která operaci vedla, má v Africe své dlouhodobé zájmy. Zde se nabízí otázka, zdali se jednalo o faktickou operaci EU, anebo zda šlo o pouhé vztyčení unijní vlajky nad francouzskou misí a aktivitami OSN v Demokratické republice Kongo.

Dne 1. září 2003 předala EU misi oficiálně nově posíleným silám OSN.⁶⁹

9.3 Operace Eufor Althea

Vojenskou operaci EUFOR ALTHEA zahájila EU v Bosně a Hercegovině v prosinci 2004 v návaznosti na misi NATO SFOR. ALTHEA je nadále největší operací EU. V roce 2006 se jí účastnilo přes 6 000 vojáků z 33 zemí (22 členských států EU a 11 třetích zemí). Její úlohou je dohlížet na dodržování Daytonské mírové dohody z roku 1995, která ukončila válku v Bosně a Hercegovině po rozpadu jugoslávského státu o tři roky dříve, tedy v roce 1992. Jejím cílem je zejména působit jako odstrašující element a přispívat k bezpečnějšímu a stabilnějšímu prostředí v Bosně a Hercegovině. Má ovšem i další zásadní úlohy při podpoře úřadů v jejich boji proti organizovanému zločinu.

ALTHEA využívá prostředky a kapacity NATO k provádění své mise na základě trvalé úmluvy mezi EU a Aliancí. Tato operace spadá do širšího závazku EU vůči Bosně a Hercegovině, který spojuje vojenské a civilní prostředky. Mise hraje důležitou roli v tom, že zajišťuje bezpečné a stabilní prostředí a poskytuje záštitu občanům i úřadům. Operace je součástí dlouhodobé strategie EU, která směřuje k celkovému demokratickému vývoji v Bosně a Hercegovině s cílem připravit zemi na možné členství v EU.⁷⁰

⁶⁹ ZÁVĚŠICKÝ, J. *Ozbrojené síly Evropské unie v mírových misích*, Mezinárodní politika, 2004, roč. 28, č. 9, s. 32-33.

⁷⁰ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 7. ISBN 92-79-03855-9.

9.4 Operace Eufor RD Congo

Vojenská operace EUFOR RD Congo byla vedena v úzké koordinaci s úřady Konžské demokratické republiky a s misí MONUC (mise OSN). Touto operací reagovala Rada v dubnu 2006 na požadavek OSN, podpořit misi MONUC během volebního procesu. Operace byla uzpůsobena tak, aby mohla včasné a se silou podpořit úsilí mise MONUC o stabilizaci situace.

Operace EUFOR RD Congo měla omezené trvání do druhé poloviny roku 2006 a zaštiťovala především volební období. Tato mise byla ukončena v listopadu 2006.⁷¹

9.5 Mise Eujust Themis

Na žádost prezidenta Saakašviliho EU v roce 2004 zahájila misi na podporu právního státu v Gruzii EUJUST THEMIS. Základní tým byl složen z deseti mezinárodních odborníků podporovaných členskými státy EU a místními pracovníky. Tato mise byla ukončena v červenci 2005 a díky ní byla zformována komplexní strategie reformy zákonů trestního soudnictví.⁷²

9.6 Mise Eujust Lex

V červenci 2005 zahájila EU misi na podporu právního státu Iráku s názvem EUJUST LEX na posílení právního systému země. Tato mise poskytuje možnost profesního rozvoje vysokých iráckých úředníků ze systému trestního soudnictví. Členské státy poskytují kurzy, které nabízejí nemalé možnosti vzdělávání, kromě toho mají kurzy usnadnit výměnu názorů mezi EU a iráckými úřady. Cílem kurzů je posílit důvěru, vzájemný respekt a operativní spolupráci jednotlivých složek iráckého systému trestního soudnictví (policie, soudnictví a vězeňství). Školení, která jsou založena na společných osnovách uskutečněných v členských státech EU, se zúčastnilo již více než 800 soudců, vyšetřovatelů, vedení policie a úředníků věznic z vyššího vedení.

Dne 17. listopadu 2009 Rada rozhodla, že mise EU na podporu rozvoje právního státu v Iráku, bude prodloužena do 30.6.2010.⁷³

⁷¹ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 14-15. ISBN 92-79-03855-9.

⁷² *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 27. ISBN 92-79-03855-9.

⁷³ *EUJUST LEX/Iraq* [online]. Brusel : Rada Evropské unie, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=823&lang=cs>>.

9.7 Mise Eulex Kosovo

Kosovo je klíčovou prioritou pro EU. Nejlepší způsob pro Kosovo jak se pohybovat směrem k evropské integraci, je vytvoření plně respektovaného právního státu, který mírumilovně spolupracuje se svými sousedy a přispívá k regionální a evropské stabilitě. To zahrnuje rozsáhlá opatření na zajištění budoucnosti všech komunit v Kosovu a vytvoření tak základu pro udržitelný hospodářský a politický vývoj. Civilní mise EULEX Kosovo je největší civilní misí, jaká kdy byla v rámci EBOP realizována. Hlavním cílem mise je pomáhat a podporovat kosovské orgány v oblasti právního státu, zejména v oblasti policie, soudnictví a celní oblasti.

V současné době je do mise zapojeno kolem 1700 mezinárodních policistů, soudců, státních zástupců a celníků. Přibližně 1000 místních pracovníků nasazených v Kosovu pracuje v obecném rámci rezoluce Rady bezpečnosti OSN.

Mise, která je rozmístěna po celém Kosovu zahájila činnost dne 9. prosince 2008 a stala se plně funkční v dubnu 2009. Počáteční mandát je na 2. roky, ale předpokládá se, že mise bude ukončena, jakmile kosovské orgány budou mít dostatek zkušeností zaručit, že všichni členové společnosti budou moci těžit z právního státu.⁷⁴

⁷⁴ *EULEX Kosovo* [online]. Brusel : Rada Evropské unie, 2010. [cit. 2010-22-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1458&lang=en>>.

10 POLICEJNÍ OPERACE POD VEDENÍM EU

10.1 Mise EUPM

V době svého zahájení, v roce 2003, byla policejní mise EU (EUPM) první civilní misí EU pro řešení krizí. EUPM spolupracuje s policejními silami v celé Bosně a Hercegovině na zvyšování kvalifikace důstojníků a vybavení policejních sil pro boj proti organizovanému zločinu. Jejím cílem je pomoci Bosně a Hercegovině vytvořit moderní a profesionální policejní sílu. Od roku 2006 stojí EUPM na třech pilířích: restrukturalizaci policie, dohledu nad místní policií a pomoci policii v boji s organizovaným zločinem.

EUPM také úzce spolupracuje s misí EUFOR ALTHEA za koordinace ze strany zvláštního zástupce EU v Bosně a Hercegovině.⁷⁵

10.2 Mise Proxima

Policejní mise EU známá jako PROXIMA čítající 175 členů prováděla monitorování a školení místní policie a poskytovala jí poradenství. Pomáhala jí v boji s organizovaným zločinem a v prosazování evropských policejních standardů v období od prosince 2003 do prosince 2005. Po ukončení této mise se EU reformou policie v bývalé jugoslávské republice Makedonii i nadále intenzivně zabývá. Policejní poradní tým EU podporoval vytváření výkonné a profesionální policejní složky v období dalších šesti měsíců.⁷⁶

10.3 Mise Eupol Kinshasa

Tato policejní mise byla zahájena v dubnu 2005 a jejím cílem byla podpora koordinace konžských pořádkových jednotek ve městě Kinshasa. Posílit jejich řídicí schopnost a monitorovat operativní jednotky při plnění jejich úkolů, odborně je vést a poskytovat jim rady a zlepšit spolupráci s misí EUSEC RD CONGO v oblasti reformy bezpečnostního sektoru. Na žádost prezidenta Konžské demokratické republiky, byla tato mise prodloužena.⁷⁷

⁷⁵ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 7-8. ISBN 92-79-03855-9.

⁷⁶ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 8. ISBN 92-79-03855-9.

⁷⁷ *EUPOL „Kinshasa“* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:305:0044:0045:CS:PDF>>.

10.4 Mise Eupol Copps

Tato policejní mise byla zřízena v lednu 2006 na pomoc palestinské samosprávě při stanovení udržitelného a účinného policejního systému a pro realizaci programu rozvoje palestinské civilní policie. Zabezpečuje poradenství a výuku vyšších členů palestinské civilní policie a kriminálního právního systému a koordinuje mezinárodní pomoc. Byla zřízena na tři roky, ale protože její činnost je omezena politickou situací, monitoruje také problémy spojené s reformami bezpečnostního sektoru, udržuje pracovní kontakty s bezpečnostními agenturami a připravuje se na aktivní zapojení podle situace. Úzce spolupracuje s programy Evropského společenství na výstavbu institucí a dalšími mezinárodními organizacemi v bezpečnostním sektoru a oblasti právních norem.⁷⁸

10.5 Mise Eupol Afghanistan

EU uskutečňuje policejní misi na podporu afghánské národní policie od července 2007. Tato mise je zřízena na období tří let.

Smyslem mise je přispět k tomu, aby byla pod afghánskou odpovědností zavedena udržitelná a účinná opatření v oblasti práce civilní policie, v souladu s politickým poradenstvím a úsilím Evropského společenství, členských států a dalších mezinárodních činitelů v oblasti budování institucí. Dále je podporován reformní proces, na jehož základě by měla vzniknout důvěryhodná a účinná policejní služba, která v souladu s mezinárodními standardy pracuje v rámci právního státu a dodržuje lidská práva. Mise je složena ze zhruba 160 policejních, donucovacích a soudních expertů.⁷⁹

⁷⁸ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 31. ISBN 92-79-03855-9.

⁷⁹ *Eupol Afghanistan* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:139:0033:0038:CS:PDF>>.

11 NÁMOŘNÍ OPERACE POD VEDENÍM EU

11.1. Operace Atalanta

Jedná se o první námořní operaci EU podniknutou v rámci EBOP. Tato operace je zaměřena proti somálským pirátům, kteří kromě klasického loupení jsou zaměřeni stále častěji na únosy plavidel pro získání výkupného od jejich majitelů. Pirátské aktivity nabraly dosud nebývalou intenzitu v roce 2008. Jeden ze zlomových momentů představoval 25. září 2008 únos ukrajinské lodi Faina s 33 tanky T-72 a jinými zbraněmi na palubě.

Ochranný deštník operace ATALANTA se neomezuje pouze na plavidla vezoucí potravinovou pomoc, ale má zaštiťovat všechny civilní plavidla plující kolem somálského pobřeží. Silám EU byl přidělen status svobodné volby vhodných protipatření a možnost operovat jak v mezinárodních, tak v somálských teritoriálních vodách.

Operace ATALANTA má probíhat ve třech fázích. První začala v prosinci 2008 a trvala do března 2009. Zúčastnilo se jí celkem šest bojových a pomocných lodí i tři námořní hlídkové letouny. Druhá fáze trvala od dubna do července a poslední fáze od srpna do listopadu 2009.

I přes velké naděje vkládané do této operace, nemohou málo početné síly efektivně pokrýt tak obrovskou vodní plochu podél somálského pobřeží. To ostatně potvrzují i představitelé EU svými tvrzeními, že cílem této operace není celkové zamezení činnosti pirátů, ale pouze omezení jejich aktivit.⁸⁰

⁸⁰ ZAJAC, I. *Tažení proti pirátům v režii EU. ATM*, 2009, roč. 41, č. 1, s. 8-9.

12 ČESKÁ REPUBLIKA A SZBP

Česká republika (ČR) se svým vstupem do EU plně zapojila do spolupráce SZBP, převzala principy a cíle SZBP a deklaruje svoji vůli podílet se na jejich naplňování. Jednání ČR o SZBP probíhá prostřednictvím politického dialogu, který je nástrojem postupného sladování zahraniční politiky členských zemí navzájem. Tento dialog je veden pomocí pravidelných schůzek pracovních skupin a dalších přípravných orgánů Rady EU a napomáhá k vytváření společných postojů a deklarácí EU, formulují se také společné strategie.⁸¹

Obranná politika ČR představuje jeden z hlavních nástrojů prosazování bezpečnostních zájmů ČR. Její zásady jsou formulovány v Bezpečnostní strategii ČR, kterou schválila vláda 10. prosince 2003 a dále rozpracovány ve Vojenské strategii ČR, která byla schválena vládou dne 9. června 2004. Vojenská strategie ČR stanovuje zejména politicko-vojenské ambice ČR, hlavní úkoly, zásady výstavby a použití ozbrojených sil a příslušné obranné kapacity a zdroje.

Armáda České republiky působící v zahraničí je nasazena především v operacích pod vedením NATO, v menší míře také v operacích EU. Úsilí ČR se v souladu se zahraniční bezpečnostní politikou zaměřuje zejména na stabilizaci jihovýchodní Evropy.

Mezi priority ČR v oblasti zahraniční politiky patří aktivní rozvoj vztahů s jednotlivými státy a organizacemi (NATO, OSN, OBSE), zapojení se do tvorby a realizace EBOP, účast na civilních i vojenských operacích, které vyplývají ze smluvních závazků, rozvíjení bilaterálních vztahů se sousedy a podpora odzbrojovacích procesů.

ČR si uvědomuje význam EBOP, bez které by formulování a efektivní prosazování SZBP a úvahy o silném zahraničně-politickém postavení Unie nebyly podloženy adekvátními nástroji. Mezi své priority, ve směru k EU, řadí i aktivní účast při formulování a naplňování EBOP.

ČR je v rámci SZBP zakládajícím účastníkem stálého mechanismu financování společných nákladů operací EU s vojenskými nebo obrannými implikacemi. Existuje

⁸¹ *Česká republika a SZBP EU* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/ceska_republika_a_szbp_eu.html>.

mechanismus finančního zajištění expertů vysílaných do civilních misí EU a ostatních mezinárodních vládních organizací.⁸²

Postoj ČR k SZBP je závislý na faktu, která politická strana zvítězí ve volbách. Jednotlivé politické strany mají na SZBP odlišné názory. Např. největší kritikou ODS bylo zřízení funkce stálého představitele pro SZBP a posílení hlasování kvalifikovanou většinou. Naopak jejich prioritou, je orientace na jediného strategického spojence, kterými jsou USA a mezi další priority patří maximálně neutralizovat a oslabovat ruský vliv ve východní a střední Evropě, což jí bylo vytýkáno ostatními politickými stranami, především ČSSD.

Současný vývoj české zahraniční politiky vede spíše ke skepsi nad ochotou ČR se více angažovat v evropských záležitostech. Konkrétní ukázkou nekompetentnosti vlády v oblasti SZBP byl její postoj ke krizi na jižním Kavkaze. ČR nebyla schopna vyvíjet aktivitu k podpoře francouzského předsednického zprostředkování, naopak nenávisť vůči Ruské federaci, projevující se jednostrannou podporou gruzínské vlády v podstatě popírala smysl zprostředkovací mise.⁸³

Všeobecně lze ČR popsat jako mnohem „uvolněnější“, pokud jde o zahraniční politiku, což jí poskytuje větší pružnost při formování postojů nebo vyvažování různých seskupení v rámci EU. Na druhou stranu dává takovýto „uvolněný“ postup menší razanci v procesu politického rozhodování EU jako celku.⁸⁴

⁸² BALABÁN, M., DUCHEK, J., STEJSKAL, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha : Karolinum, 2007. s. 219-232. ISBN 978-80-246-1440-3.

⁸³ ERFRIED, A., LARISCHOVÁ, K., ROUČEK, L. *Evropské odpovědi na globální výzvy 21. století*. Praha : Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., 2009. s. 132-135. ISBN 978-80-254-4073-5.

⁸⁴ KRÁL, D., PACHTA, L. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie: Témata, výzvy, perspektivy*. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005. s. 63. ISBN: 80-903237-7-4.

ZÁVĚR

Zejména díky jednotě a spolupráci mezi zeměmi EU v posledních 50 letech je válka mezi členskými zeměmi téměř nemyslitelná. Tento úspěch také umožnil EU přispívat k zachování míru a vytváření stability v sousedních zemích i jiných částech světa. Zapojuje se velkou měrou do předcházení konfliktům, udržování míru a do protiteroristických operací. Prostřednictvím SZBP mohou země EU vystupovat jednotně v otázkách světové politiky a také rozvíjet EBOP.

Za krok vpřed považuji přijetí Lisabonské smlouvy, která jasněji vysvětluje úlohu EU v oblasti SZBP a zavádí např. doložku (dobrovolné) solidarity, pokud se některý členský stát stane obětí teroristického útoku.

Ve výsledné fázi této práce jsem dospěla k názoru, že spolupráce EU v oblasti SZBP s mezinárodními organizacemi i strategickými partnery je vcelku bezproblémová, ale je i mnoho věcí, které je nutno stále zdokonalovat.

Například Spojené státy byly a nepochybně jsou nejvýznamnější globální mocností a EU by měla neustále vyvíjet snahu o spolupráci. Jedním z důvodů jsou společné zájmy EU a USA a tím je eliminace bezpečnostních hrozeb v podobě mezinárodního terorismu, šíření zbraní hromadného ničení, regionální konflikty a nestabilita slabých států. Spolupráce zajistí větší efektivitu realizace společně sdílených zájmů. Spoluprací si také Evropa zajistí kontrolu nad zahraniční politikou USA a naopak USA bude mít jistotu, že EU není budována jako protiváha Spojeným státům.

Evropa má samozřejmě vedle USA další důležitá strategická partnerství s jinými světovými regiony. Jde především o Rusko a Čínu, které jsou členy Bezpečnostní rady OSN a bez jejich účinné spolupráce nebude rovněž možné vyřešit žádný globální problém.

Je nesporné, že EU učinila v průběhu let velký pokrok v oblasti EBOP. V rámci EBOP bylo vytvořeno několik orgánů, např. Politický a bezpečnostní výbor, Vojenský výbor a Vojenský štáb EU. EU má za sebou celou řadu misí spadajících pod EBOP. Mise mají jak civilní, tak vojenský charakter a často se jedná o policejní mise. Ve většině případů jsou realizovány ve spolupráci s mezinárodními organizacemi, např. NATO, OSN. Tyto mise zároveň naplňují cíle SZPB, které jsou: zachovávat mír, předcházet konfliktům a posilovat mezinárodní bezpečnost.

Bývalá komisařka pro vnější vztahy a politiku sousedství Benita Ferrero-Waldner se vyjádřila k zahraniční politice EU takto:

„EU čelí významným výzvám: Zvládnutí globalizace k našemu prospěchu, vypořádání se s mnohotvárnými hrozbami pro naši bezpečnost a stabilitu a posílení aktuálního mezinárodního řádu založeného na právních normách a mnohostranných institucích. To vše vyžaduje silnou EU, schopnou hájit své zájmy na mezinárodní scéně a propagovat stabilitu, prosperitu, demokracii a lidská práva na celém světě. Jsme spolehlivým partnerem, největším světovým dárcem a hnací silou reforem. Občané EU a naši mezinárodní partneři chtějí, aby EU zastávala na mezinárodní scéně větší úlohu. Musíme pokračovat v práci na tom, aby byla naše zahraniční politika účinnější, soudržnější a viditelnější.“⁸⁵

Pokud porovnáme financování SZBP v letech 2008, 2009 a 2010, je jasné, že v roce 2009 nepatřila SZBP mezi prioritní oblast. Finanční prostředky byly opět vyrovnány v rozpočtu pro rok 2010. Jelikož hraje rozpočet SZBP hlavní úlohu při posilování stability v zemích, kde vypukl konflikt, měly by být finanční prostředky v dalších letech lépe vyrovnané. I když jsou ze strany EU vyvíjeny snahy o eliminaci konfliktů, nelze jim 100 % zbránit.

Problematika obrany Unie představuje jedno z nejcitlivějších a nejkontroverznějších témat. Často je kladena otázka, zda bude vytvořena evropská armáda. Odpověď na ni je jednoznačně záporná, neboť kompetence ve vojenských záležitostech zůstávají zatím v rukou členských států. Dle mého názoru je zapotřebí vytvořit v rámci Unie evropskou armádu, aby bylo možno rychle reagovat na náhle vzniklé události.

⁸⁵ *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě.* Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 2. ISBN 92-79-03855-9.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. BALABÁN, M., DUCHEK, J., STEJSKAL, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha : Karolinum, 2007. 324 s. ISBN 978-80-246-1440-3.
2. DANICS, Š. *Základy vědy o politice*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009. 176 s. ISBN 978-80-86708-89-8.
3. DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. 343 s. ISBN 978-80-86708-32-4.
4. EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha : Portál, 2009. 328 s. ISBN 978-80-7367-540-0.
5. ERFRIED, A., LARISCHOVÁ, K., ROUČEK, L. *Evropské odpovědi na globální výzvy 21. století*. Praha : Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., 2009. 135 s. ISBN 978-80-254-4073-5.
6. *EU ve světě, Zahraniční politika Evropské unie*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 22 s. ISBN 978-92-79-06077-9.
7. *Evropská bezpečnostní strategie-bezpečná Evropa v lepším světě*. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. 43 s. ISBN 978-92-824-2416-2.
8. *Fakta a čísla OSN, základní údaje o Organizace spojených národů*. Praha : Informační centrum OSN, 2005. 297 s. ISBN 80-86348-02-4.
9. KHOL, R. *Evropská bezpečnostní a obranná politika*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2002. 192 s. ISBN 80-86506-25-8.
10. KHOL, R., ŠULC, F. a kol. *Protiraketová obrana*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2004. 160 s. ISBN 80-86506-42-8.
11. KRÁL, D., PACHTA, L. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie: Témata, výzvy, perspektivy*. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005. 134 s. ISBN 80-903237-7-4.
12. KŘÍŽ, Z. *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí*. Brno : Masarykova univerzita, 2006. 217 s. ISBN 80-210-4218-4.
13. PELTRÁM, A. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha : Grada Publishing, 2009. 144 s. ISBN 978-80-247-2849-0.
14. PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. Praha : Linde, 2006. 407 s. ISBN 80-7201-615-6.

15. PLECHANOVÁ, B. *Evropská unie na počátku 21. Století. Reformní procesy a institucionální změna*. Praha : Karolinum, 2006. 215 s. ISBN 80-246-1154-6.
16. *Práce na nastolení míru, bezpečnosti a stability, Evropa ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 61 s. ISBN 92-79-03855-9.
17. *Rozpočet EU na rok 2009*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2009. 6 s. ISBN 978-92-79-10013-0.
18. *Rozpočet EU na rok 2010*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010. 6 s. ISBN 978-92-79-13954-3.
19. *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2007*. Belgie : European Communities, 2008. 105 s. ISBN 978-92-824-2352-3.
20. *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2008*. Belgie : European Communities, 2009. 76 s. ISBN 978-92-824-2460-5.
21. WAISOVÁ, Š. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. 248 s. ISBN 978-80-7380-177-9.
22. ZAJAC, I. *Tažení proti pirátům v režii EU*. *ATM*, 2009, roč. 41, č. 1, 96 s.
23. ZÁVĚŠICKÝ, J. *Ozbrojené síly Evropské unie v mírových misích*, *Mezinárodní politika*, 2004, roč. 28, č. 9, 40 s.

Elektronické zdroje

1. *Amsterodamská smlouva* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>>.
2. *Boj proti terorismu* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obecne-k-agendam-eu.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.
3. *CONCORDIA* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2010. [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3714>>.
4. *Česká republika a SZBP EU* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/ceska_republika_a_szbp_eu.html>.
5. *Deset let EBOP – výzvy a příležitosti* [online]. Brusel : Rada Evropské unie, 2010. [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/111889.pdf>.
6. *EU-NATO: Rámec pro trvalé vztahy a Berlín Plus* [online]. Brusel : Rada Evropské unie, 2010. [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>>.
7. *EUJUST LEX/Iraq* [online]. Brusel : Rada Evropské unie, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=823&lang=cs>>.
8. *EULEX Kosovo* [online]. Brusel : Rada Evropské unie, 2010. [cit. 2010-22-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1458&lang=en>>.
9. *Eupol Afghanistan* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:139:0033:0038:CS:PDF>>.
10. *EUPOL „Kinshasa“* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <[52](http://eur-</div><div data-bbox=)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:305:0044:0045:CS:PDF>.

11. *Hrozba: šíření zbraní hromadného ničení* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí, 2010. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/hrozba-sireni-zbrani-hromadneho-niceni-d9g-na_analyzy.asp?c=A050405_093047_na_analyzy_m02>.
12. *Jsou známa jména politiků, kteří obsadí nové nejvyšší funkce EU* [online]. Brusel : Evropská komise, 2009. [cit. 2009-26-11]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/news/eu_explained/091120_cs.htm>.
13. *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:CS:PDF>>.
14. *OBSE bezpečnostní model příštího století* [online]. Ministerstvo obrany ČR, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/1998_3/obse.htm>.
15. *Petersberské úkoly* [online]. Brusel : Evropská komise, 2009. [cit. 2010-03-06]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_86_cs.htm>.
16. *Politický a bezpečnostní výbor (PBV)* [online]. Brusel : Evropská komise, 2009. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_92_cs.htm>.
17. *Prohlubování spolupráce NATO s mezinárodními organizacemi* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/czech/analysis2.html>>.
18. *Společná akce Rady o zřízení Evropské obranné agentury* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2004/l_245/l_24520040717cs00170028.pdf>.
19. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://library.muni.cz/EU/html/22.htm>>.

20. *Vznik NATO* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí, 2010. [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/na_summit.asp?y=na_summit/vzniknato.htm>.
21. *Vztah EU-Čína: Komise stanovuje svoji strategii* [online]. Brusel : Evropská komise, 2009. [cit. 2010-03-06]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/061024_b_cs.htm>.
22. *Základní data a chronologie jednání o systému protiraketové obrany* [online]. 1999-2009 [cit. 2010-01-03]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/zakladni-data-a-chronologie-jednani-o-systemu-protiraketove-obrany-1pq-/domaci.asp?c=A090917_103900_vedatech_jan>.
23. *Základny v Česku a Polsku nebudou, potvrdili Obama i Gates* [online]. 1999-2009 [cit. 2010-01-03]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/zakladny-v-cesku-a-polsku-nebudou-potvrdili-obama-i-gates-pzz-/zahranicni.asp?c=A090917_144211_zahranicni_stf>.

SEZNAM ZKRATEK

EBOP	Evropská bezpečnostní a obranná politika
EDA	Evropská obranná agentura
EPS	Evropská politická spolupráce
ESS	Evropská bezpečnostní strategie
EU	Evropská unie
NATO	Organizace severoatlantické smlouvy
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu
PBV	Politický a bezpečnostní výbor
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
ZEU	Západoevropská unie

ABSTRAKT

BATÍKOVÁ, R. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 57 s. Vedoucí bakalářské práce Ing. Jiří Dušek.

Klíčová slova: společná zahraniční a bezpečnostní politika EU, Evropská bezpečnostní strategie, vojenské a humanitární operace.

Bakalářská práce se zabývá vývojem společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie, spoluprací s mezinárodními organizacemi i strategickými partnery v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky a financováním této oblasti.

Bakalářská práce je rovněž zaměřena na hlavní klíčové bezpečnostní hrozby, uvedené v Evropské bezpečnostní strategii, především terorismus a šíření zbraní hromadného ničení. V práci jsou též konkretizovány vojenské, humanitární a policejní operace pod vedením Evropské unie. Závěr práce je věnován České republice a jejímu vztahu ke společné zahraniční a bezpečnostní politice Evropské unie.

ABSTRACT

BATÍKOVÁ, R. *European Union Common Foreign and Security Policy : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o.p.s., 2010. 57 p. Thesis supervisor : Ing. Jiří Dušek.

Key words: EU common foreign and security policy, European security strategy, military and humanitarian operations.

The thesis deals with the development of the European Union common foreign and security policy, the cooperation with international organizations and strategic partners in the area of common foreign and security policy and the funding of this area.

The thesis also focuses on key security threats included in the European security strategy, such as terrorism and the spread of weapons of mass destruction. The thesis also describes military, humanitarian and police operations led by the European Union. The last part of the thesis is devoted to the Czech Republic in the context of the EU common foreign and security policy.